

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Vnímání seniorů společností

Bakalářská práce

Autor práce:	Libuše Šandová
Studijní program:	Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce ve veřejné správě
Vedoucí práce:	MUDr. Libuše Čeledová, Ph.D.
Datum odevzdání práce:	3. 5. 2012

Abstrakt

Téma mé bakalářské práce „Vnímání seniorů společností“ jsem si vybrala, protože se domnívám, že patří mezi aktuální témata.

S problémem demografického stárnutí se potýká celý svět a ani naše země není výjimkou. Populační stárnutí je doprovázeno řadou problémů, které mohou mezi obyvateli jednotlivých zemí vyvolat negativní pohled na stáří a napětí mezi generacemi.

Avšak, každý si musí uvědomit, že ke stáří směřuje, protože proces stárnutí se vztahuje na každého, už od narození. Stáří je pouhým výsledkem celoživotního procesu stárnutí.

Cílem práce je zmapovat rozdíly v názorech obyvatelstva ve věku 18-29, 30-39, 40-49, 50-65 let na vymezení věku, kdy je člověk považován za seniora. Dále zjistit jejich mínění na situaci a postavení seniorů ve společnosti a odhalit, zda je postoj dotazovaných ke starším osobám pozitivní či negativní. Jak se mění subjektivní vnímání stáří s přibývajícím věkem respondentů, jestli jsou rozdíly v názorech mužů a žen. A v jakých věkových kategoriích je možné zaznamenat prvky ageismu.

Pro splnění cíle bakalářské práce jsem si vytyčila následující hypotézy: H1: Osoby do 30 let vnímají seniory a stáří negativně, poté se jejich vnímání mění ve smyslu tolerance. H2: Jsou rozdíly mezi vnímáním stáří a seniorů mezi ženami a muži, a to nejen ve stejných věkových kategoriích, ale i obecně. H3: Současná společnost se chová k seniorům nepřátelsky.

V teoretické části se nejprve zabývám jednotlivými vývojovými fázemi života člověka. Dále se věnuji období stáří a změnám, které doprovázejí závěrečnou fázi lidského života. Následně objasňuji pojmy věk, geriatrie a gerontologie, které souvisí s tématem mé bakalářské práce. Poté následuje kapitola stáří a společnost, kde se zabývám tím, jak bylo stáří vnímáno v minulosti a jak nyní. Dále se věnuji vymezení pojmu ageismus a příčinám jeho vzniku. Nato navazuji tématem stárnutí populace. V závěru práce, se věnuji finančnímu zabezpečení ve stáří, starobnímu důchodu, podmínkám jeho nároku a jeho jednotlivým typům.

K realizaci výzkumu jsem použila anonymní dotazník. Oslovila jsem respondenty ve věku od 18 do 65 let, přičemž jsem respondenty rozdělila do čtyř věkových kategorií a získané výsledky jsem porovnála.

Bakalářská práce lze v praxi využít pro společenské organizace jako podklad k výchově mladých osob, dále k publikování v časopise Kontakt.

Abstract

I chose the topic of my thesis “The perception of Elderly by the society“ because I believe that it belongs to major actual topics.

The whole world faces the demographic issue of aging population and our country is not an exception. The aging of population is accompanied by a number of problems, which may induce negative perception of aging among inhabitants of the particular countries and tension among generations. However, everybody must realize that they are heading towards old age because the aging process relates to everyone since birth. Old age is only a result of the lifelong process of aging.

The aim of my thesis is to map the differences in the opinions of people aged 18 to 29, 30 to 39, 40 to 49, and 50 to 65 regarding the age when a person is considered to have become a senior. I also wanted to find out how the respondents feel about the situation and status of seniors in the society and to discover whether the attitude of the respondents towards elderly people is positive or negative. How the subjective perception changes with the respondents’ increasing age? Are there any differences in the opinions of men and women? In which age categories can we already perceive some elements of aging?

To meet the objective of my thesis I determined the following hypotheses. H1: Persons up to 30 years of age perceive seniors and old age as a negative issue and later their perception changes to tolerance. H2: There are differences between the perception of old age and seniors by women and men not only within the particular age categories but also in general. H3: The current society behaves adversely towards seniors.

In the theoretic part I am firstly addressing the individual phases of a human life. I am also paying attention to the period of old age and to changes accompanying the final part of human life. Subsequently, I am clarifying the terms “age, geriatrics, and gerontology“, which are connected with the topic of my thesis. Following is a chapter called Old Age and Society where I am addressing the issue of perception of old age in the past and at present. Another topic is aging. I am dealing with the term’s definition and the causes of its origination. Then I am tackling the topic of population aging. In the

final part of my thesis I am focusing on financial securing in old age, retirement pensions conditions of the claim and its individual types.

For my survey I used an anonymous questionnaire. I asked respondents aged 18 to 65, which I divided in the aforementioned four age categories and compared the results.

The thesis may be used by society organizations as a basis for education of young people and it can also be published in the journal Kontakt.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

Podpis.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala, mé vedoucí práce, paní MUDr. Libuši Čeledové, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	10
1 SOUČASNÝ STAV	11
1.1 Období lidského života	11
1.2 Stáří.....	12
1.2.1 Tělesné změny ve stáří.....	13
1.2.2 Psychické změny ve stáří.....	13
1.2.3 Sociální změny ve stáří	13
1.3 Věk	15
1.4 Gerontologie a geriatrie.....	16
1.5 Stáří a společnost.....	16
1.6 Ageismus	18
1.6.1 Vymezení pojmu ageismus	18
1.6.2 Příčiny ageismu.....	19
1.7 Demografie.....	21
1.7.1 Stárnutí společnosti	21
1.8 Finanční zabezpečení ve stáří v ČR	23
1.8.1 Starobní důchod	23
1.8.1.1 Důchodový věk.....	23
1.8.2 Řádný starobní důchod	24
1.8.2.1 První typ řádného starobního důchodu.....	24
1.8.2.2 Druhý typ řádného starobního důchodu	24
1.8.2.3 Třetí typ řádného starobního důchodu.....	24
1.8.2.4 Čtvrtý typ řádného starobního důchodu	25
1.8.3 Předčasný starobní důchod	25
1.8.4 Výše starobního důchodu	25
2 CÍLE A HYPOTÉZY	27
2.1 Cíl práce.....	27
2.2 Hypotézy	27
3 METODIKA.....	28

4 VÝSLEDKY	29
5 DISKUZE	72
5.1 Odpovědi na předpokládané hypotézy	77
6 ZÁVĚR	79
7 SEZNAM LITERATURY.....	80
8 KLÍČOVÁ SLOVA	84
9 SEZNAM PŘÍLOH	85

ÚVOD

Na základě současného fenoménu stárnutí populace je patrné, že problematika týkající se stáří a stárnutí je velmi aktuální oblastí. Téma demografického vývoje je neustále řešeným a diskutovaným tématem dnešní doby. Z tohoto důvodu jsem si vybrala Vnímání seniorů společností jako téma mé bakalářské práce.

V dnešní době, kdy je větší pravděpodobnost, že se lidé dožijí vyššího věku, je stáří spíše prezentováno jako přítěž. Stárnutí populace je doprovázeno řadou problémů, které doléhají na veškeré obyvatelstvo. Tato skutečnost má negativní vliv na vztahy mezi generacemi a předpokládá se, že i v budoucnosti mít bude. Někteří sociologové se dokonce domnívají, že by mohlo dojít k vypuknutí mezigenerační války.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Období lidského života

Vývoj člověka je nepřetržitý sled změn, které doplňují celý jeho život. Žití člověka se dělí do několika vývojových etap. Všechna věková období jsou charakteristická svou důležitostí, neboť se navzájem podmiňují.

Život každého živého tvora, vzniká početím. Období vývoje před narozením je nazýváno jako prenatální stadium. Tato fáze je ukončena okamžikem porodu **(23)**.

Následující rané etapy v životě člověka jsou dynamické a plné změn. Jedinec se vyvíjí a adaptuje na prostředí kolem sebe. Období raného dětství nahrazuje předškolní a posléze školní věk, kdy se dítě socializuje do kolektivu svých vrstevníků. Základním námětem výuky je profesní příprava. Již ve školním období je dítě seznamováno s faktem, že plně nezávislá a ekonomicky aktivní osoba ve společnosti získává uznání **(6)**.

Následuje obtížné období dospívání. Člověk se v této fázi rozhoduje o skutečnostech, které bývají odrazovým můstkem pro budoucí život. Tuto skutečnost si však mnohdy jedinec ani neuvědomuje. Významnou roli v tomto složitém období jistě hraje kvalitní a bezpečné rodinné zázemí, ale i školní prostředí **(23)**.

Život jedince pokračuje fází adolescence. Jedná se o přechod mezi dětstvím a dospělostí, a proto je adolescence také nazývána jako „mezidobí“, „země nikoho“ či „třetí svět“. Mohlo by se zdát, že se jedná o nevýznamné období, ale opak je pravdou. V této fázi se většinou jedinec připravuje na již zvolenou konkrétní profesi **(6)**.

Z etap adolescence člověk vstupuje do fáze dospělosti. Leckdy do velmi očekávaného období. Nedospělý člověk si představuje, že je to etapa, která mu poskytne neomezenou moc, avšak každý si musí uvědomit, že tímto okamžikem začíná za svá rozhodnutí, nést plnou odpovědnost **(6)**.

V naší společnosti není přesně vymezena hranice dospělosti. Právní dospělost není společností brána jako symbol pro změnu stavu mladé osoby. Z biologického pohledu je dospělost stanovena dosažením určitého věku, ale z hlediska psychosociálního je to již složitější. Psychosociální dospělost u každého nastává

v odlišný čas. Za signály psychické dospělosti lze považovat svobodu, samostatnost a zodpovědnost za své chování (27).

Dospělost je možné členit na menší úseky. V počáteční fázi dospělosti, člověk získává nové role. Stálejší profese činí člověka ekonomicky soběstačným. Jedinec se snaží najít životního partnera, vytvořit s ním stabilní vztah, případně s ním vstoupit do manželství a založit rodinu (27).

Čas však nelze zastavit a člověk přichází do fáze střední dospělosti. V literatuře je též nazývána jako krize středního věku. Člověk bilancuje svůj život doposud a přemýšlí o budoucnosti, hledá její smysl. Dospívání dětí jedinci signalizuje jeho vlastní stárnutí. Člověk se snaží udržet v kondici a své slabosti před ostatními skrýt (6, 27).

Okamžik zlomu, tak je vnímána „padesátka“. Věk, který je chápán jako počátek stárnutí. Názory odborníků na toto období jsou různé. Jedni tvrdí, že se jedná o velmi těžkou etapu, těžší než kdykoli předtím i potom. Jiní ho popisují jako dobu klidu a pohody.

V tomto věku již začínají člověku ubývat tělesné a duševní síly. Pocit únavy v jedinci vyvolává nedočkavé očekávání trvalého volna v podobě důchodu (23).

Závěrečnou a neodlučitelnou fází lidského života je stáří. Jedná se o poslední vývojovou etapu, které navazuje na předešlá období, která mají do jisté míry vliv na kvalitu života ve stáří (19).

1.2 Stáří

Stáří je výsledek procesu stárnutí. Involuce je přirozený proces, který je doprovázen významnou variabilitou a rychlostí. Jedná se především o naši fyzickou podobu, energii, duševní schopnosti a oblast společenského života (12, 25).

Změny a zvraty nejsou pouze specifika stáří, každý jedinec se během života setkává se změnami a ztrátami, které jednotlivé etapy lidského života přinášejí. Avšak pro stáří je typické seskupení různých životních změn a zvrátů, které mohou člověka učinit slabším a zranitelnějším (21).

1.2.1 Tělesné změny ve stáří

Fenotyp stáří jsou fyzické projevy a změny, kterými se diferencují staří lidé od mladých. Na vzhledu starého člověka se objevují patrné změny. Ve tváři se objevují vrásky, vlasy šedivější a ubývají. Starý člověk se hůře a pomaleji pohybuje. S pokročilejším věkem však dochází i ke zhoršení či ztrátě smyslů. Čich se jeví ve stáří jako stabilní, ale u hmatu byla již shledána vyšší citlivost a chuť může být u starého člověka utlumena. Především však dochází k oslabení zraku a sluchu **(12, 6)**.

Po 60. roce života bylo u 90% osob zjištěno zhoršení zraku a u 30% výrazné oslabení sluchu. Tyto poruchy znamenají nejen pokles výkonnosti jedince, ale i ztíženou komunikaci s okolím, což může u starého člověka vyvolat nejistotu, úzkost a podrážděnost. Poruchy senzorické percepce taktéž znamenají vyšší riziko zranění. Významnou pomocí pro zařazení stárnoucího člověka do společnosti je kompenzace těchto poruch pomůckami v podobě naslouchadel, brýlí a jiných nástrojů **(17)**.

1.2.2 Psychické změny ve stáří

V oblasti psychických funkcí se stáří projevuje zejména poklesem paměťové výkonnosti. Především uchování nových událostí v paměti činí ve stáří problém. Vzpomínky z dob minulých v paměti většinou zůstávají, ale bývají zkresleny jak obsahově, tak i emočně. Zážitky z předešlých let bývají hodnoceny spíše kladně. Starý člověk si zakládá na tom, jaké postavení v minulosti měl a co vlastnil. Je to jakási obrana proti ohrožení, které člověk ve stáří cítí ze strany mladších **(15, 17)**.

Staří lidé se také hůře soustředí a udržují pozornost. Senior se může jevit utlumeně **(15)**.

I přesto, že psychika a tělesné funkce se vzájemně ovlivňují, neznamená to, že zhoršení fyzického stavu musí způsobit pokles stupně chování a prožívání **(15)**.

1.2.3 Sociální změny ve stáří

Ve stáří dochází ke změně sociálních rolí a potřeb, způsobu života i ekonomického zajištění. Za počátek sociálního stáří je chápán odchod člověka ze

zaměstnání do penze. „*Důchod znamená, že člověk opouští zaměstnání, ztrácí svou profesi, která ho určitým způsobem definovala. Odchodem do důchodu mění svou identitu*“**(21)**. Pro člověka tento okamžik znamená ukončení jednoho období a začátek dalšího období **(12, 21)**.

„Kdo nemá pro co žít, přestává žít.“ Viktor E. Frankl

Mnoho odborníků je přesvědčeno, že období odchodu do penze a přizpůsobení se na vzniklé podmínky je pro člověka velmi náročné. Tento okamžik vidí daleko obtížnější než etapu dospívání, vzhledem ke sníženým adaptačním možnostem jedince, v důsledku stáří **(6)**.

Podle zjištění výzkumu „*Život ve stáří*“ však sami senioři odchod do penze nevidí až tak skepticky. Pouze nízký počet seniorů vnímá tuto životní situaci jako nesnadno zvladatelný okamžik **(31)**.

Odchod do penze pro člověka znamená změnu dosavadního životního stylu, většina času již není vyplněna prací v zaměstnání. Jsou lidé, kteří se na léta v důchodu těší a mají jasný záměr a cíl, jak množství volného času využijí. Někteří, však tuto představu nemají, a pokud tak pouze neurčitou, což může znamenat velké riziko. Člověk by měl mít konkrétní program, kterým by vyplnil získané množství volného času **(6, 31)**.

Záliby! Vlastní volnočasové aktivity jsou pro člověka významné a to během celého života. V seniorském věku tyto aktivity napomáhají k zabránění sociálního vyloučení. Senior se setkává nejen s osobami jeho věku, ale i s osobami mladšími **(25)**.

K hlavním možným problémům, které stáří přináší, totiž patří osamělost. Výzkum „*Život ve stáří*“ (Kuchařová, 2002: 60-62) odhalil, že téměř 12% lidí nad 60 let se cítí osaměle a 33% pociťuje osamělost někdy. Bylo zjištěno, že velice špatně vnímají osamělost jedinci, kteří přišli o životního partnera či partnerku. Ztráta blízkého má obrovský vliv na člověka v každém věku. Ve stáří se však pravděpodobnost ztráty životního partnera, partnerky, manžela či manželky zvyšuje. Ale kromě partnera postupně odcházejí i stejně staří přátelé a známí, což vyvolává v

člověku pocit prázdnoty, samoty, opuštěnosti a především i strachu, že příště to může být on (31, 21).

1.3 Věk

Stárnutí je individuální děj, to znamená, že stárí u každého člověka nastává v jiný čas, a proto je velmi obtížné určit věk stárí (12). „*Stanovení věku stárí je významně ovlivněno faktem věku, v němž vzniká nárok na odchod do penze, jenž je, jak známo, v různých systémech sociálního zabezpečení jednotlivých zemí různý*“ (22).

I přes tyto odlišnosti je považován za seniora většinou 65letý jedinec. Zvyšování věku odchodu člověka do penze má za následek i posunutí věkové hranice, která je považována za počátek stárí. Za rané stárí se tak považuje věk mezi 65-74 lety. Osoby v tomto věkovém rozmezí jsou označovány jako mladí senioři. Osoby starší eventuálně staří senioři jsou ve věku 75 let. A lidé, kteří dosáhnou věku 85 let a výše jsou nazýváni jako velmi staří senioři neboli dlouhověcí (6).

Věk patří mezi podstatné znaky u každého člověka. Kalendářní nebo také chronologický či matriční věk se orientuje podle data narození. Funkční neboli skutečný věk se shoduje s funkčními schopnostmi člověka. Funkční a kalendářní věk nemusí být shodný (19).

Diference mezi kalendářním a biologickým stářím může dosahovat až deseti let. Kalendářní věk nelze ovlivnit, je nám daný. Avšak biologický věk můžeme ovlivnit naším životním stylem. To znamená, zda kouříme či konzumujeme alkohol. Vliv mají samozřejmě i stravovací návyky člověka a mnoho dalších faktorů v prostředí, ve kterém osoba žije (25).

Kromě věku kalendářního a biologického, lze hovořit i o psychosociálním věku, dříve známý pod pojmem sociální věk. Psychosociální čas kopíruje životní příběh člověka a z jistého úhlu pohledu by se dalo říct, že je nejpřesnější (6).

Za zmínku též stojí dělení na první, druhý a třetí věk, to znamená na mládí, dospělost a stárí. V poslední době se můžeme setkat s pojmem čtvrtý věk, což je další členění třetího věku. Třetí věk by měl odpovídat věkové skupině mladých seniorů.

Čtvrtý věk je potom označení pro seniory, kteří dosáhnou věku 75 let, tedy staří senioři **(6)**.

1.4 Gerontologie a geriatrie

Stářím a stárnutím se zabývá gerontologie. Gerontologie je složeninou dvou řeckých slov, gerón (starý člověk) a logos (věda, nauka). Nauka se zabývá stárnutím obecně, z toho vyplývá, že se nevěnuje pouze stárnutí lidského organismu, ale stárnutím všech živých systémů. Je však zřejmé, že nejlépe je prozkoumané stárnutí lidí, savců a některých bezobratlých **(5, 20)**.

Nynější gerontologie vznikla na počátku dvacátého století. Jde o velmi široký obor, který stáří a stárnutí zkoumá z několika pohledů. Biologického, lékařského, demografického, sociálního a mnoha dalších. Tradiční rozdělení gerontologie je na teoretickou gerontologii a geriatrii. Teoretická gerontologie se snaží rozpoznat příčiny stárnutí. Geriatrie je lékařský obor, pro který se též používá označení klinická gerontologie. Zkoumá choroby ve stáří, příčiny jejich vzniku a jejich vývoj. Za zakladatele geriatrie je považován Ignaz Leo Nascher, který v roce 1914 vydal knihu Geriatrics **(5, 13, 20)**.

V literatuře se můžeme setkat také se spojením sociální gerontologie, která se zabývá vztahy mezi společnostmi a starými lidmi **(20)**.

1.5 Stáří a společnost

Stárnutí a stáří jsou jevy, které budí pozornost a zájem lidstva od jeho počátku. Vztahem seniora a společnosti se zabývá, jak jsem již psala, sociální gerontologie. Zkoumá jak je společnost ovlivněna faktem populačního stárnutí či co starší lidé od společnosti potřebují **(12)**.

Pohledy na stáří byly v minulosti různé. Pokud se ohlédneme do historie, zjistíme, že stáří se dožívalo pouze malé procento jedinců. Kojenecká úmrtnost, infekční choroby, četné úrazy a nemoci, na které tehdy ještě neznaly léky, těžká fyzická práce, špatná hygiena, chudoba, neuspokojující lékařská péče a další nepříznivé

okolnosti přispívaly k umírání lidí v brzkém věku. Vyššího věku se dožívali pouze 2-4 procenta populace **(6)**.

V těchto dobách, kdy přežili pouze ti nejsilnější a bylo málo pravděpodobné, že se jedinec dožije příliš vysokého věku, pohlíželo se na stáří jako na nevšednost a těmto lidem byla přiřazována moudrost a výjimečné dovednosti. Vyzrálé stáří patřilo mezi vzácnosti, a proto bylo žádoucí **(6, 19)**.

Musíme si však uvědomit, že v dřívějších dobách člověk, který byl považován za starého, nebyl rozhodně ve věku dnešních seniorů. Jako starý člověk byla vnímána padesátiletá osoba **(6)**.

Úcta ke stáří a jeho oslavy však nebyly vždy pravidlem, častěji bylo odmítáno. Stáří bylo považováno za smutné období, plné bídy a zoufalství. Tento fakt se pro některé lidi stal skutečností, a proto se společnost snažila vytvořit takové podmínky, aby i ve stáří byla zachována důstojnost. Již ve středověku byly zřizovány chudobince a starobince, ve kterých nemocný či starý člověk našel útočiště **(19)**.

Pro současnou společnost je charakteristické vytěsňování stáří z jejího vědomí. Slovo stáří je dnes spojeno s obavami a strachem, hrůzou, chorobami a strádáním. Vliv na tento fakt má i prezentování stáří v médiích, kde se s kladným obrazem stáří často nepotkáváme. Obvykle se střetáváme s jednostranným a deformovaným pohledem. Na jedné straně je stáří vyobrazeno jako nešťastné období. Staré lidi vidáme jako příjemce služeb a důchodů, na které v budoucnosti nebude. Dále jsou uváděny příklady špatné péče, týrání, okrádání a jiných afér. Na druhé straně se setkáváme s osobami, které se snaží za každou cenu skrýt svůj již seniorský věk a zvrátit projevy stárnutí různými prostředky (kosmetika proti vráskám, barvení vlasů, plastická chirurgie, atd.) **(6, 7, 25)**.

Společnost stárne, během několika desetiletí, budeme patřit k nejstarším společnostem ve světě, a proto by nemělo být stáří tlačeno do pozadí, ale mělo by být přijímáno jako neoddelitelná součást **(7, 19)**. „*Se stářím lze zacházet jako s kamenem; může se nechat pouze valit na společnost a dělat jí problémy, ale může se použít i jako součást pevné stavby společnosti*“ **(19)**.

1.6 Ageismus

V posledních několika desetiletích se odmítání stáří rozšířilo. Negativní a nepřátelské postoje dospěly až do podoby skrývaného, ale i otevřeného boje proti starým lidem. Angloamerická odborná literatura nepřátelství a útoky vůči starým lidem označuje termínem ageismus (6).

1.6.1 Vymezení pojmu ageismus

Pojem ageismus se začal objevovat v 60. letech 20. století. Poprvé tento termín použil americký psychiatr Robert Butler ve spojitosti se segregační bytovou politikou (29).

Butler popisoval ageismus jako proces stereotypizace a diskriminace osob na základě jejich stáří. Mladší generace se nemohou ztotožnit se staršími lidmi jako s lidskými bytostmi, protože je považují za odlišné. Ageismus se projevuje v různých formách. Může se jednat o odpor a pohrdání, vyhýbání se styku, diskriminace v bydlení, zaměstnání či v poskytovaných službách, v médiích a tisku (seriály, reklamy, vtipy, atd.). Ageismus může také sloužit jako technika, která má jako hlavní záměr dosáhnout určitého odproštění od zodpovědnosti vůči starším osobám (30).

Na základě Butlerovy myšlenky, Palmore (1999) vymezil ageismus jako předsudky a diskriminaci buďto ve prospěch nebo proti určité věkové skupině. Předsudky chápe jako negativní postoje, které jsou postaveny na stereotypch. Diskriminaci vymezuje jako nepřístojné či negativní chování vůči osobám, které spadají do určité věkové skupiny (30).

Česká definice ageismu zní „ageismus je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovaná skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité kohortě/generaci“ (30).

Encyklopedie Diderot verze 2002 představuje ageismus jako věkovou diskriminaci, která zasahuje hlavně osoby staršího věku a postupně může vést až k vyčlenění seniora na okraj společnosti **(24)**.

Pojem ageismus bývá mnohdy nahrazován spojeními, jako jsou věková diskriminace nebo diskriminace na základě věku, avšak lepší by bylo slovo diskriminace nahradit pojmem diference, protože správněji vyjadřuje základní tezi ageismu **(29, 30)**.

Výchozím principem ageismu je rozlišování lidí na základě jejich kalendářního věku **(30)**.

1.6.2 Příčiny ageismu

U ageismu nelze přesně vymezit jeden nejvýznamnější zdroj, protože některé působí samostatně, některé společně, ale navzájem jsou propojeny. Základní myšlenkou ageismu je diference osob na základě věku. V dnešní době je kalendářnímu věku přikládána velká důležitost, každá sociální role má jistou věkovou hranici **(28)**.

Ageismus se vždy nemusí týkat pouze skutečně starých osob. V dnešní době je obvyklé, že zaměstnavatelé mají zájem o mladé pracovníky. Nejlépe, aby jejich věk nepřesáhl 30 let. Jedinci, kteří dosáhli věku 45 a více již neodpovídají trendu úspěšného, sebevědomého a asertivního mládí pro svůj „vysoký“ věk. Kult mládí a krásy je uznávaným fenoménem. Tento přístup však vyvolává značné napětí mezi stárnoucí generací a lidmi mladší věkové kategorie. A proto nerovnosti v příležitostech jsou řešeny v celé řadě projektů a programů, jejichž hlavním cílem je zajistit rovné příležitosti pro všechny. Jako příklad bych uvedla dokument Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012, který byl vydán Ministerstvem práce a sociálních věcí. Z programu vyplývá, že občané každého věku by se měli podílet při stanovování charakteru a kvality služeb, které jsou jim poskytovány. Je potřebné, aby došlo k zásadní změně v přístupu ke starším osobám a to nejen na trhu práce, ale i při poskytování sociálních, zdravotních a dalších služeb. Společnost, která stárne, nemůže dopustit, aby starší osoby byly vyřazovány z trhu práce a nedávala možnost těm, kteří si přejí žít aktivně **(6, 25)**.

Palmore zdroje ageismu rozdělil na tři elementární okruhy, individuální, kulturní a sociální. Jako individuální neboli subjektivně psychologické zdroje ageismu lze označit strach ze stárnutí a smrti, v přemrštěných případech může strach přerůst v gerontofobii. Strach ze stáří se může zrodit již v dětství, kdy děti z mateřských či základních škol chodí do domovů pro seniory, potěšit zpěvem či nějakou divadelní scénkou seniory, kteří, ve většině případů, jsou závislí na péči personálu ústavu. Takový pohled může v člověku vyvolat obavu a strach ze stáří **(30, 25)**.

Avšak nenechme se mýlit, stáří není pouze fáze pasivního dožívání. Uvádí se, že lidí starších 60 let, kteří nejsou plně soběstační a potřebují stálou pomoc od druhých, je pouze 5%. Zbýlých 95% jsou lidé, kteří se i v seniorském věku zapojují do společenského života. Mnozí z nich zůstávají ekonomicky aktivní i po dosažení důchodového věku, mají svůj názor na situaci ve společnosti a začleňují se do různých aktivit **(31)**.

Kulturními zdroji ageismu rozumíme média, humor, umění, literaturu a jazyk. Příkladem by mohlo být založení skupiny na sociální síti facebook „Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné- důchodci!“. Je neuvěřitelné, v co se tato skupina zvrhla. Nadávky a napadání osob seniorského věku. Děti a mladí lidé do čtyřiceti let, zde vyjadřovaly leckdy radikální názory, těch, kteří by se seniorů zastali, bylo minimum. Fanoušci skupiny tvrdí, že jde pouze o legraci a nadsázku. Sociologové, však takové mezigenerační střety za vtip nepovažují. V extrémní podobě by to mohl být zárodek pro válku generací, kterou předpovídal německý sociolog Frank Schirrmacher. Předpovídal, že již v blízké budoucnosti se nevráživost mezi mladými a starými, rodiči a dětmi bude prohlubovat. Důvodem je stárnutí obyvatelstva, což souvisí s již zmiňovaným třetím zdrojem ageismu **(8, 9, 30)**.

Sociálním zdrojem ageismu je demografický vývoj. Příčinou nepatřičného chování vůči osobám seniorského věku může být fakt, že se počet starých lidí stále navyšuje. Nárůst osob seniorského věku je zdůrazněn stárnutím tzv. baby-boom generace. Ročníků, které se narodily v poválečném období **(30)**.

1.7 Demografie

Jako první termín demografie, použil Francouz, Achille Guillard, v roce 1855, avšak demografie jako věda už vznikla mnohem dříve. V roce 1662, John Graunt vydal práci, ve které se snažil o vypracování určitého systému v umírání londýnského obyvatelstva. Následně jeho práce podnítila zájem o otázky populačního vývoje **(14)**.

Demografie je obor, který se zabývá reprodukcí lidské populace, podmínkami, které ji ovlivňují, a pravidelnostmi, kterými se proces demografické reprodukce řídí. **(12)**.

1.7.1 Stárnutí populace

Demografický vývoj patří mezi aktuální témata dnešní doby v celém světě. Společnost zažívá jev, který demografové nazvali jako stárnutí **(22)**.

*„Stárnutí populace je nejcharakterističtějším rysem demografického vývoje České republiky i dalších rozvinutých zemí Evropy. Tento demografický vývoj bude v dalších letech pokračovat. Přispěje k němu zestárnutí populačně silných poválečných ročníků a v dalším období zejména prodlužující se pravděpodobná doba dožití. Demograficky řečeno bude česká populace stárnout shora věkové pyramidy“ **(18)**.*

Stárnutí je zapříčiněno změnou věkového složení obyvatelstva. Dochází k proměně věkové struktury lidstva, přibývá počet obyvatel, kteří jsou starší 60 nebo 65 let a naopak ubývá osob, které by byli mladší 15 let **(22)**.

Společnost je označena jako stará či stárnoucí v okamžiku, kdy podíl obyvatel, kterým je minimálně 65 let, je osmiprocentní a vyšší. Demografické studie naznačují zvyšování počtu obyvatel v této věkové kategorii. V roce 2050 by měli lidé nad 65 let tvořit jednu třetinu obyvatel v České republice. V současné době, počet lidí, starších 65 let přesahuje půldruhého milionu. A již v blízké budoucnosti by se měl počet lidí starších 80 let vyšplhat na jeden milion. Podle očekávání by v roce 2050 měla naše země spolu s Itálií a Španělskem patřit k nejstarším populacím na světě **(6, 16, 22)**.

Zda je společnost označována za mladou, střední či starou závisí na věkové struktuře obyvatelstva. Na věkovou strukturu společnosti působí tři prvky.

Rozhodujícími komponenty procesu demografického stárnutí jsou stupeň porodnosti a stupeň úmrtnosti, ale vliv má i migrace obyvatel **(22)**.

Trendem moderní společnosti je prodlužování střední délky života neboli očekávaná doba dožití. Na počátku 21. století je pravděpodobná doba života v naší zemi pro muže 74,2 a pro ženy 80,3 let. Podle odhadů do budoucnosti by střední délka života měla v roce 2065 dosáhnout u mužů 86,5 let a u žen 91 let **(6)**.

Prodloužení střední délky života je bezpochyby veliký úspěch, ale jak se říká, za všechno se v životě platí. Stárnutí přináší problémy, jež dříve nebyly nebo jen v omezené míře. Z toho vyplývá, že společnost není dostatečně připravena na jejich řešení. Stárnutí ovlivňuje nejrozličnější oblasti ekonomického a sociálního vývoje **(6, 11)**.

Dle očekávání hrozí růst obyvatel nejstarších věkových kategorií. U tzv. „mladých seniorů“ je předpoklad, že budou soběstačnější a zdravější. Zatímco u osob, které již dosáhly věku 80 a více let vzrůstá riziko onemocnění a nejrozličnějších omezení ve fungování, pro která budou závislé na péči druhých. Tudiž budou kladeny větší nároky na finanční a organizační zabezpečení veřejných a sociálních služeb pro seniory **(11)**.

Nejvíce se tedy stárnutí dotýká sfér, které jsou bezprostředně pod vlivem měnícího se věkového složení obyvatelstva. Kromě systému poskytování sociální a zdravotní péče jde i o chod a financování systémů důchodového zabezpečení, které jsou založeny na průběžném financování. Stárnutím obyvatelstva vzniká nesoulad mezi počtem lidí, kteří do systému přispívají a počtem příjemců. Jednotlivé státy mají snahu o zachování celého systému a stabilitu mezi přispěvateli a příjemci. Provádějí reformy penzijních systémů v podobě zvyšování věku odchodu do důchodu, omezování odchodů do penze před dosažením důchodového věku nebo přestupují na vícepilířové financování starobních důchodů **(11)**.

1.8 Finanční zabezpečení ve stáří v ČR

1.8.1 Starobní důchod

Starobní důchod slouží k zabezpečení občanů ve stáří. Podmínky pro vznik nároku na starobní důchod jsou uvedeny v zákoně o důchodovém pojištění. Základní kritéria pro vznik oprávnění pobírat starobní důchod je dosažení důchodového věku a získání nezbytně nutné doby pojištění **(10)**.

Od 1. 1. 2010 byl zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění upraven. Změny se týkaly nejen stanovení důchodového věku a potřebné doby pojištění, která je nezbytná pro vznik nároku na starobní důchod, ale dotkly se i stanovení výše starobního důchodu **(4)**.

1.8.2 Důchodový věk

Změna, která se dotýká zvyšování důchodového věku, platí od 30. 9. 2011. Důchodový věk není pro všechny občany jednotný a lze rozdělit na tři skupiny.

Pro pojištěnce, kteří se narodili, před rokem 1936, je pro muže stanoven důchodový věk jednotně, 60 let. U žen je důchodový věk rozdělený podle počtu vychovaných dětí do několika věkových kategorií:

1. 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
2. 54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
3. 55 let, pokud vychovaly dvě děti,
4. 56 let, pokud vychovaly jedno dítě,
5. 57 let **(32)**.

Pojištěnci, kteří se narodili v letech 1936-1977 je důchodový věk vymezen v tabulce (viz. Příloha I.) **(32)**.

U osob, které se narodily po roce 1977, se důchodový věk vypočítá tak, že se k věku 67 let přičte počet kalendářních měsíců, který koresponduje s dvojnásobkem rozdílu mezi rokem narozením pojištěnce a rokem 1977 **(32)**.

1.8.3 Řádný starobní důchod

Jedním ze dvou základních modelů starobního důchodu je řádný starobní důchod, u kterého dále rozlišujeme čtyři základní typy.

1.8.3.1 První typ řádného starobního důchodu

Pro získání nároku na první typ starobního důchodu jsou stanoveny dvě základní podmínky. První podmínkou je dosažení důchodového věku. (viz. Důchodový věk) Druhou podmínkou pro vznik nároku na tento typ starobního důchodu je získání potřebné doby pojištění. Dobou pojištění rozumíme období, kdy je osoba účastníkem systému důchodového pojištění a bylo za ni zapláceno důchodové pojištění.

Do roku 2010 byla stanovena doba pojištění jednotně na 25 let, ale od 1. ledna 2010, dochází každým započatým rokem k zvýšení o jeden rok. Toto navyšování bude trvat do roku 2019, kdy potřebná doba pojištění dosáhne 35 let.

Pokud osoba nesplní potřebnou dobu pojištění, starobní důchod je jí přiznán až od data, kdy je tato doba splněna (4).

1.8.3.2 Druhý typ řádného starobního důchodu

Druhý model je též nazývaný jako poměrný starobní důchod. K získání jeho nároku je opět potřeba splnit dvě základní podmínky, v podobě dosažení důchodového věku a splnění potřebné doby pojištění.

Do konce roku 2009 byl nastaven systém, že důchodový věk činil 65 let a potřebná doba pojištění 15 let. Avšak od začátku roku 2010 je doba pojištění každý rok zvýšena o jeden rok. Toto navyšování bude pokračovat do roku 2014, kdy by se měla potřebná doba pojištění zastavit na dvaceti letech. Důchodový věk již není jednotný, nyní činí plus nejméně 5 let k důchodovému věku muže stejného data narození (4).

1.8.3.3 Třetí typ řádného starobního důchodu

Tricetiletý starobní důchod, jak tento typ můžeme také nazvat, je nově zaveden od počátku roku 2010. Tento starobní důchod je zaveden pro pojištěnce, kteří dosáhli

důchodového věku po roce 2014, ale nezískali potřebnou dobu pojištění. Nárok na tento typ důchodu mají tito jedinci v případě, že jejich čistá doba pojištění činí 30 let. To znamená, že se nezapočítává náhradní doba pojištění, doba kdy je osoba účastníkem důchodového pojištění, ale není povinná platit pojistné **(4, 10)**.

1.8.3.4 Čtvrtý typ řádného starobního důchodu

Čtvrtý typ je též novým typem řádného starobního důchodu od 1. 1. 2010. Tento druh starobního důchodu je pro osoby, které nesplnily potřebné podmínky pro nárok řádného starobního důchodu ani v jednom z předchozích typů.

Tento typ starobního důchodu je osobě přiznán, jestliže daná osoba dosáhla věku 65 let a splnila podmínky nároku na invalidní důchod. To znamená, v případě, že se osoba stala invalidní (nezáleží na stupni invalidity) a získala dobu pojištění, která je potřebná pro vznik nároku na invalidní důchod anebo, že se pojištěnec stal invalidní z důvodu pracovního úrazu **(4)**.

1.8.4 Předčasný starobní důchod

Druhý model starobního důchodu je předčasný starobní důchod. Není žádným tajemstvím, že starší lidé, avšak ne staří, mají problém s uplatněním na trhu práce, a proto využívají možnost odchodu do tzv. předčasného důchodu **(6)**.

Potřebná doba pojištění je stejná jako u prvního typu řádného starobního důchodu. Pokud je důchodový věk pojištěnce alespoň 63 let, vzniká nárok na předčasný starobní důchod dosažením věku nejméně 60 let. V případě, že důchodový věk jedince činí méně než je věk 63 let, „nárok na předčasný starobní důchod vzniká nejdříve ode dne, od kterého do dosažení důchodového věku chybí nejvýše tři roky“. Přiznání starobního důchodu před dosažením důchodového věku se již nedá zvrátit, protože neumožňuje nárok na řádný starobní důchod **(4)**.

1.8.5 Výše starobního důchodu

Výše měsíčního příjmu, který důchodci náleží, je určena na základě tzv. dvousložkové konstrukce. První složkou je základní výměra, která je pro všechny

důchody stejná. Je nezávislá na době pojištění a na výši dosahovaného výdělku. Od 1. 1. 2012 tato částka činí 2 270 Kč. Druhou složkou je procentní výměra, která je individuální. Odvozuje se od doby pojištění a výše dosahovaného výdělku a činí nejméně 770 Kč měsíčně. Snahou je posilovat význam procentní výměry, tedy princip zásluhovosti **(4, 31)**.

Starobní, ale i ostatní důchody jsou vypláceny ze systému sociálního pojištění, který je založen na systému průběžného financování. To znamená, že ekonomicky aktivní obyvatelstvo na základě principu solidarity odvádí důchodové pojištění a tím financuje důchody, které jsou vypláceny. Systém PAYG, jak je též systém průběžného financování označován, je funkční v případě, že počet ekonomicky aktivního obyvatelstva je výrazně vyšší než podíl osob pobírající dávky důchodového pojištění. To však není a ani v budoucnosti nebude případ české společnosti **(31)**.

Dle údajů České správy sociálního zabezpečení, činila ke konci roku 2011 průměrnou výši starobního důchodu částka 10 552 Kč, z toho u mužů to byla suma 11 700 Kč a u žen se průměrný starobní důchod rovnal částce 9 584 Kč **(3)**.

2 CÍLE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zmapovat rozdíly v názorech obyvatelstva na vymezení věku, kdy je člověk považován za seniora, zjistit jejich mínění na situaci a postavení seniorů ve společnosti. Jak se mění subjektivní vnímání postavení starších osob s postupujícím věkem respondentů, zda jsou rozdíly ve vnímání stáří mezi ženami a muži. Určit zda je obecně společnost přátelská či nepřátelská seniorům, v kterých věkových kategoriích je možné zaznamenat prvky ageismu.

2.2 Hypotézy

Pro splnění cíle bakalářské práce jsem si vytyčila tyto hypotézy:

H1: Osoby do 30 let vnímají seniory a stáří negativně, poté se jejich vnímání mění ve smyslu tolerance.

H2: Jsou rozdíly mezi vnímáním stáří a seniorů mezi ženami a muži, a to nejen ve stejných věkových kategoriích, ale i obecně.

H3: Současná společnost se chová k seniorům nepřátelsky.

3 METODIKA

V rámci výzkumu „Vnímání seniorů společností“ jsem použila kvantitativní metodu. Data jsem sbírala prostřednictvím dotazníku (viz. Příloha II.). Při volbě otázek jsem se inspirovala v diplomové práci Adély Abrmanové „VNÍMÁNÍ SENIORŮ GENERACÍ VE VĚKU OD 15 DO 50 LET“. Dotazník jsem rozdávala jak v tištěné podobě, tak i v elektronické. Elektronický dotazník jsem si vytvořila na stránkách oursurvey.biz. Vzniklý odkaz jsem následně rozesílala prostřednictvím e-mailů.

Dotazník celkem obsahoval 23 otázek. Jednalo se o uzavřené a polouzavřené dotazy. Pouze v jednom případě jsem použila otevřenou otázku.

Zkoumaný soubor tvořili respondenti ve věku od 18 do 65 let, přičemž v dotazníku byly jednotlivé věkové skupiny rozděleny do čtyř skupin (18-29, 30-39, 40-49, 50-65). Na počátku výzkumu jsem si stanovila, že bych chtěla získat minimálně 200 respondentů s tím, že od každé věkové skupiny, bych chtěla zajistit 50 lidí. Po ukončení sběru dat, které trvalo přibližně dva měsíce, jsem získala k mému výzkumu 197 respondentů.

4 VÝSLEDKY

Výsledky, které jsem získala na základě dotazníkového šetření, jsem vyhodnotila pro každou věkovou kategorii zvlášť, poté jsem je zobrazila pomocí sloupcových grafů, abych mohla lépe porovnat názory v jednotlivých věkových skupinách.

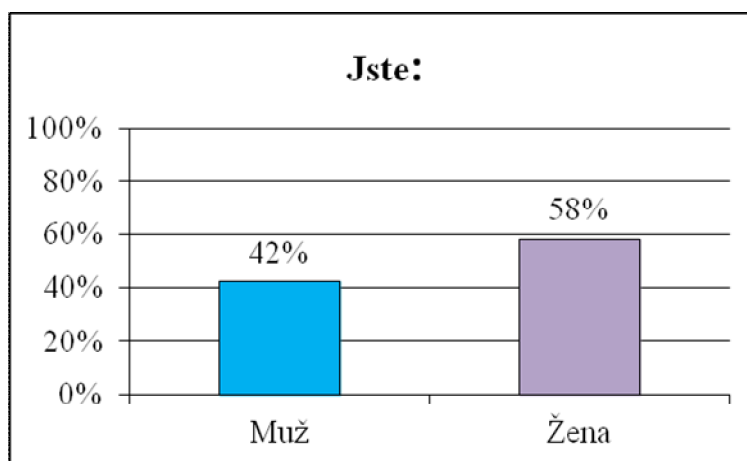
Jak jsem již uváděla, na počátku sběru dat, k provedení výzkumu jsem chtěla získat 200 respondentů, s tím, že od každé věkové skupiny, jsem chtěla zajistit 50 respondentů. K realizaci výzkumu jsem získala 197 respondentů. Ve věkových kategoriích 18-29 let a 30-39 let jsem dotazovaných skutečně získala 50, tak jak jsem si stanovila na počátku sběru dat. U věkové skupiny 40-49 let to byl počet 49 respondentů u a čtvrté kategorie, tedy 50-65 let, to byl počet 48 respondentů.

První tři otázky dotazníku měly představit základní údaje o respondentovi, tedy pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání.

Otázka č. 1

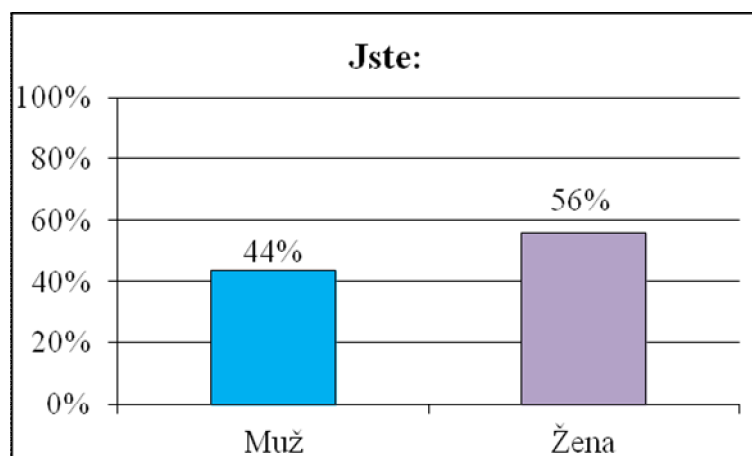
V první otázce jsem se dotazovala na pohlaví respondenta. Podíl mužů a žen v jednotlivých věkových skupinách je zobrazen v následujících grafech.

18-29 let

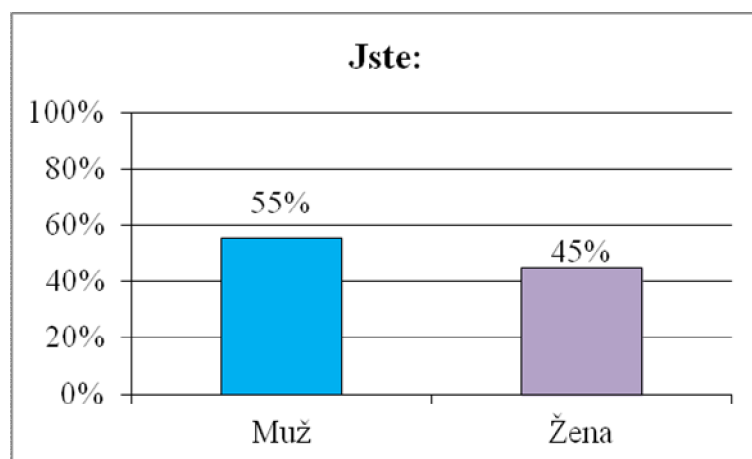
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

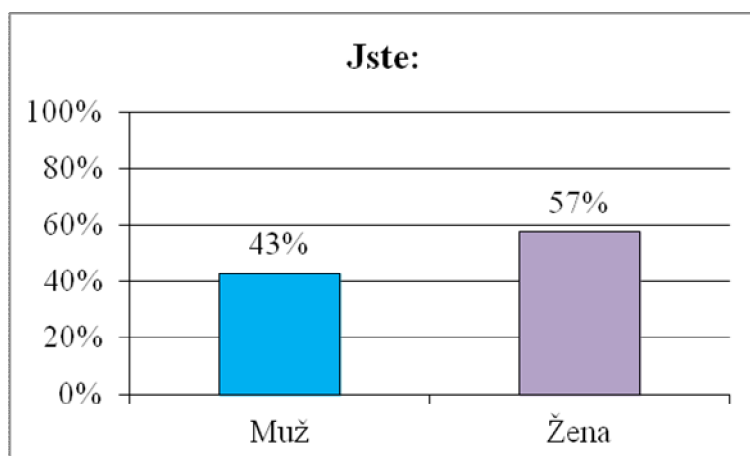
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

Zdroj: Vlastní výzkum

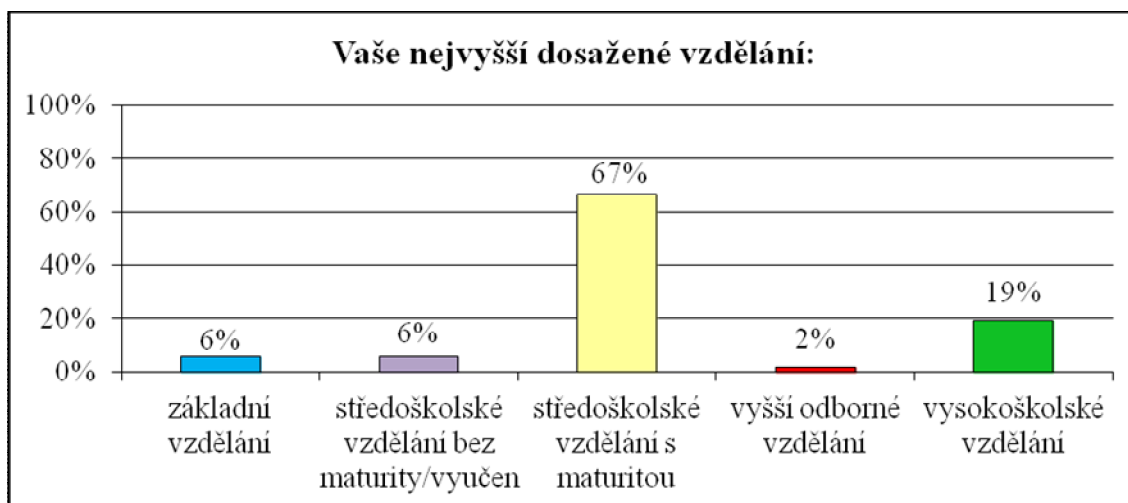
Otázka č. 2:

Druhá otázka byla zaměřena na věk dotazovaného. Vzhledem k tomu, že mám v bakalářské práci výsledky rozděleny dle věkových kategorií, rovná se věk 100%, a proto jsem tento výsledek nezobrazovala prostřednictvím grafu.

Otázka č. 3

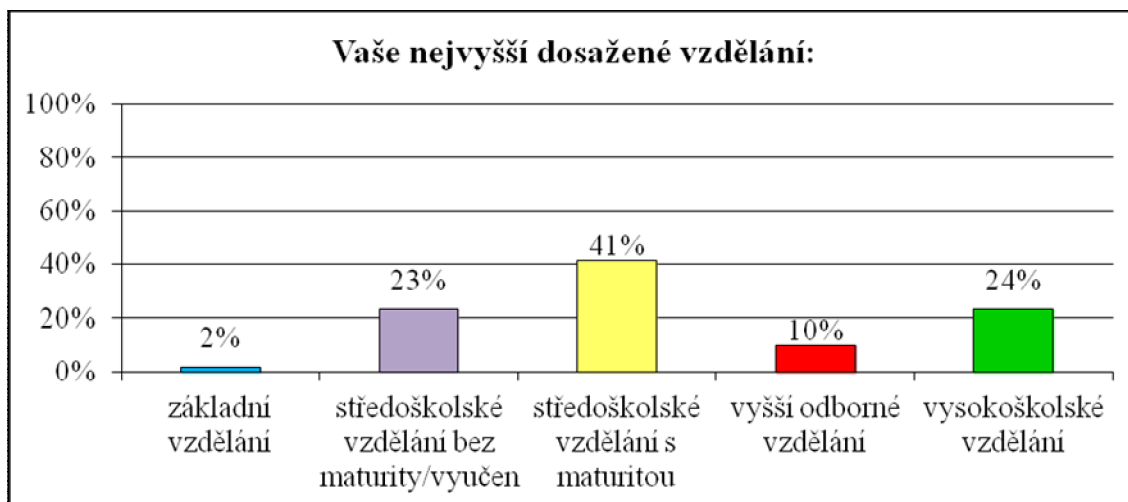
Třetí otázka se dotazovala na nejvyšší dosažené vzdělání. Výsledky jsou uvedeny v následujícím grafu.

18-29 let

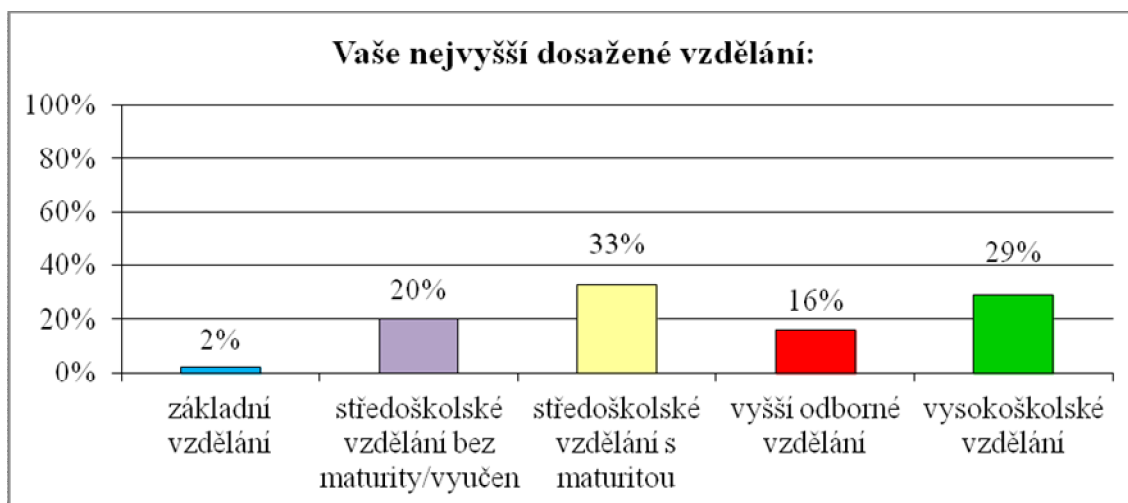
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

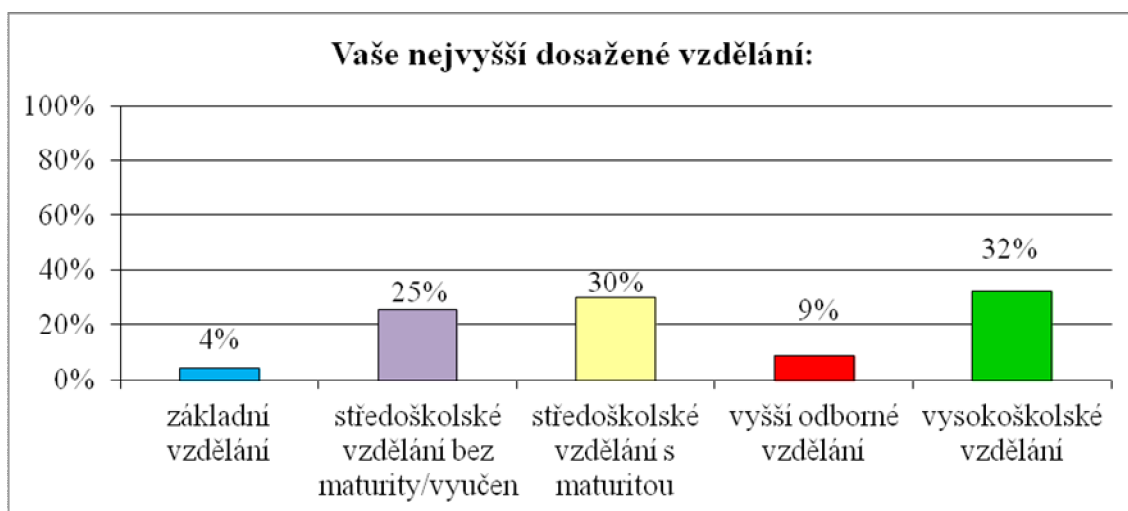
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 4: Jaká první myšlenka Vás napadne, když se řekne senior?

Jednalo se o otevřenou otázku, kde jsem chtěla zjistit, jaká první myšlenka napadne dotazovaného, když se řekne senior. Vyhodnotila jsem nejčastější odpovědi, které mi dotazovaní napsali.

18-29 let

- Důchodce, člověk v penzi
- Stáří, starý člověk
- Babička a dědeček, případně prarodiče
- MHD, staří líní lidé tlačící se v MHD
- Nadávající dědek, agresivita
- „Lidské vraky“

30-39 let

- Důchodce, člověk v penzi
- Stáří, starý člověk
- Zdravotní problémy, nemocnice
- Babička a dědeček
- Nervozita, netrpělivost, nevlídnost

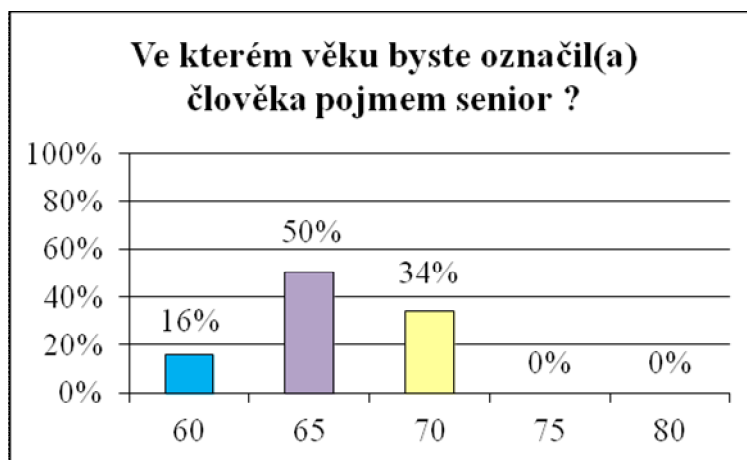
40-49 let a 50-65 let

Nebudu se opakovat, v dalších dvou kategoriích se též objevovaly často reakce jako důchodce, člověk v penzi, stáří, starý člověk, zdravotní problémy. Ale již byly častější spíše kladnější první myšlenky při vyslovení slova senior, oproti dvěma předešlým kategoriím. Např.: milý usměvavý člověk, laskavost, pokora, vděčnost, moudrost a zkušenost. Respondenty nad 50 let také napadaly asociace v podobě vnoučat nebo volný čas. Negativní asociace jsem u věkové skupiny nad 50 let nezaznamenala, avšak mezi odpověďmi se mi objevila jako první myšlenka při vyslovení pojmu senior strach.

Otázka č. 5: Ve kterém věku byste člověka označil(a) pojmem senior?

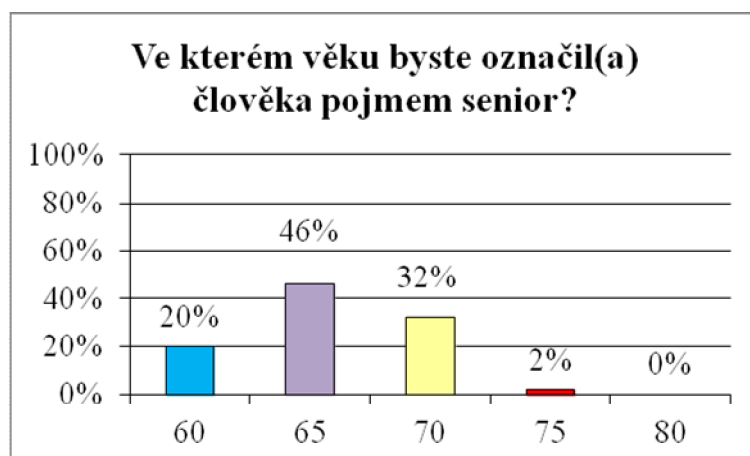
Odpověď na otázku číslo pět měla odhalit, ve kterém věku by respondent označil osobu nálepkou seniora. Výsledky jsou uvedeny v procentech v následujících grafech.

18-29 let

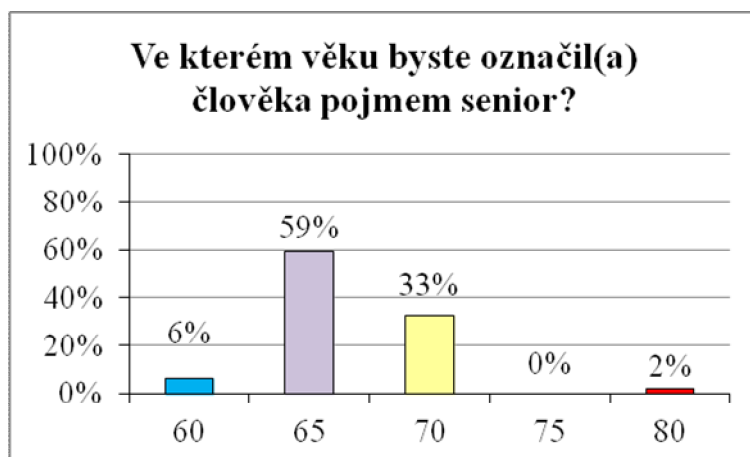
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

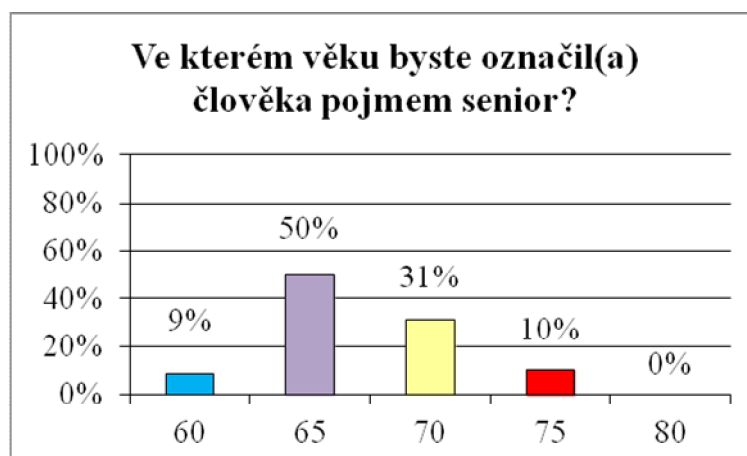
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

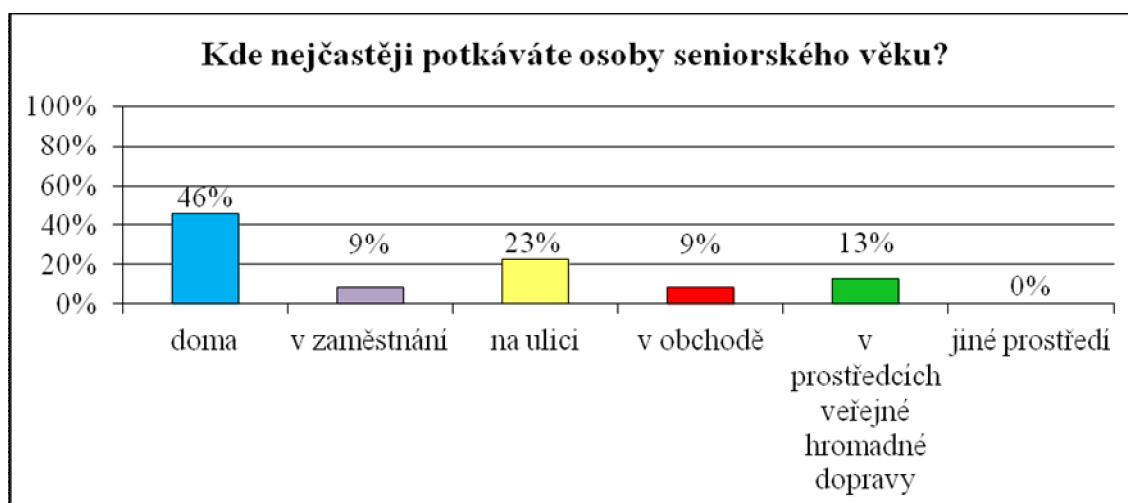

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 6: Kde nejčastěji potkáváte osoby seniorského věku?

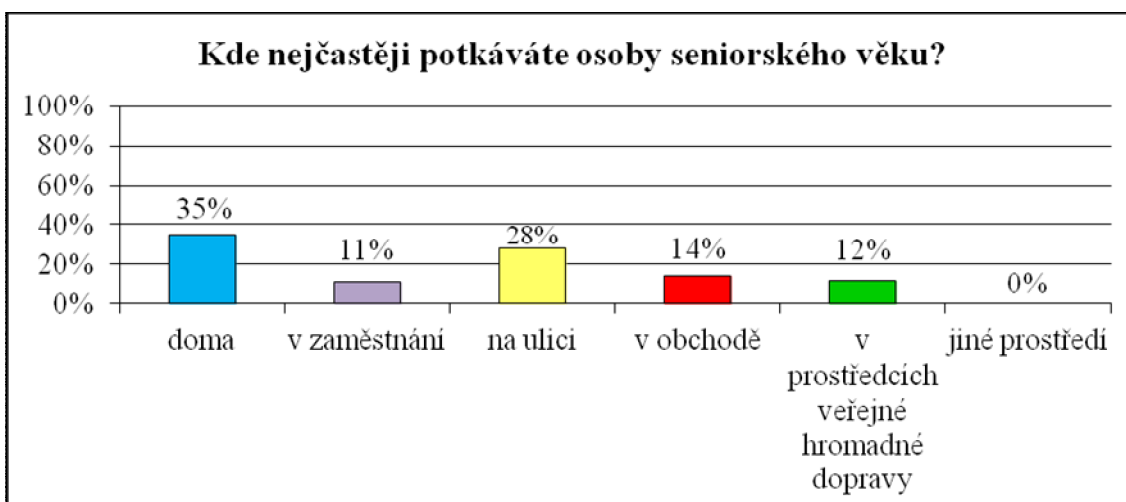
Otázka byla položena polozavřenou formou. Dotazovaná osoba měla na výběr z šesti možností, přičemž poslední možnost byla otevřenou formou a respondentovi umožnila vyjádřit svůj názor, pokud si z předešlých možností nevybral.

18-29 let

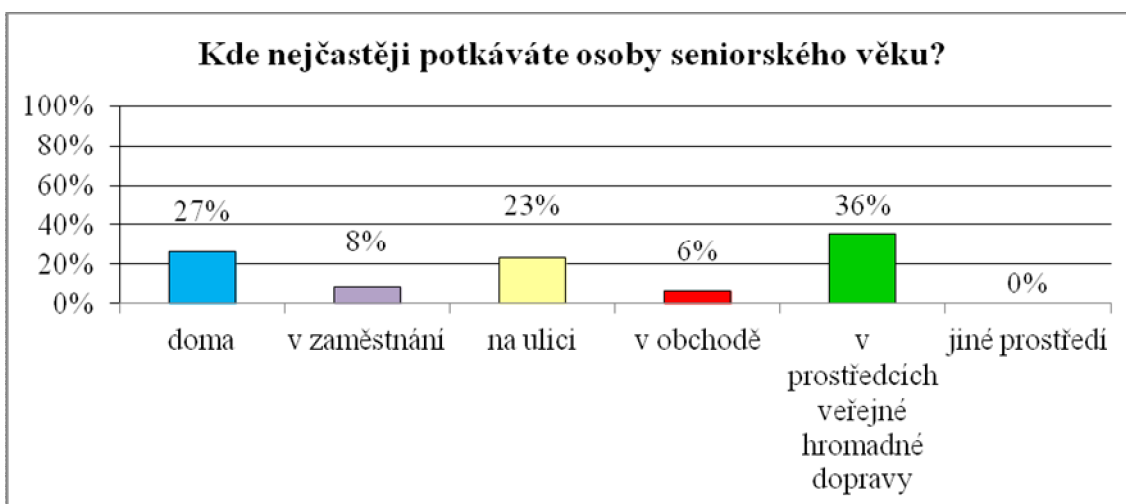
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

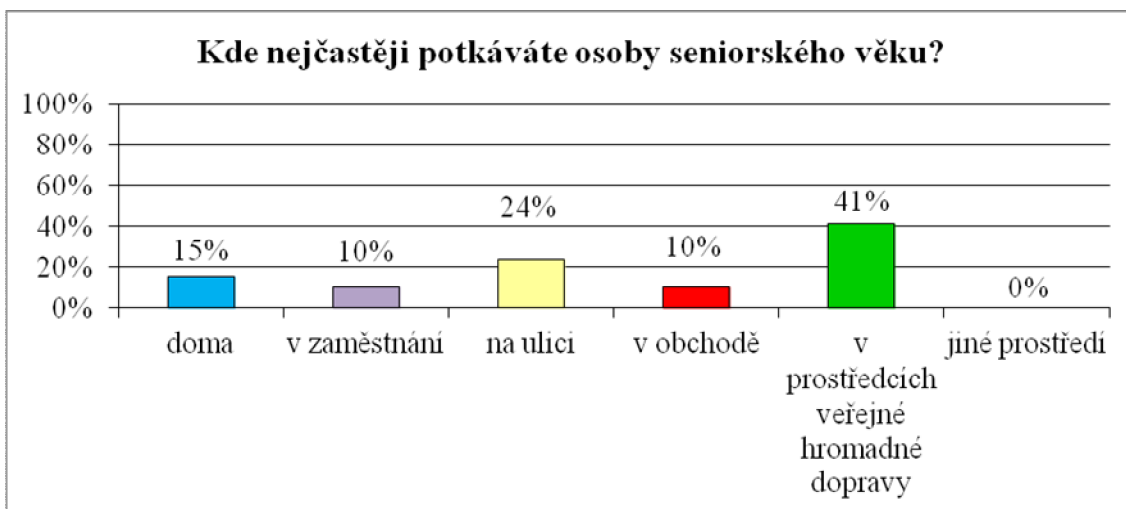
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

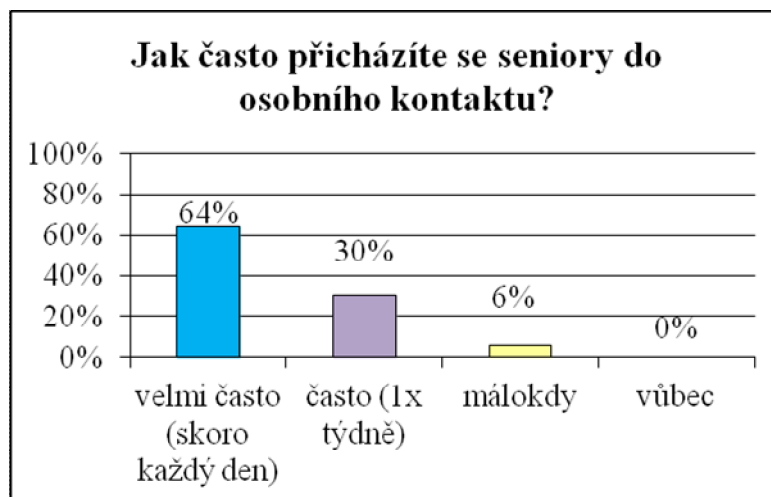

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 7: Jak často přicházíte se seniory do osobního kontaktu?

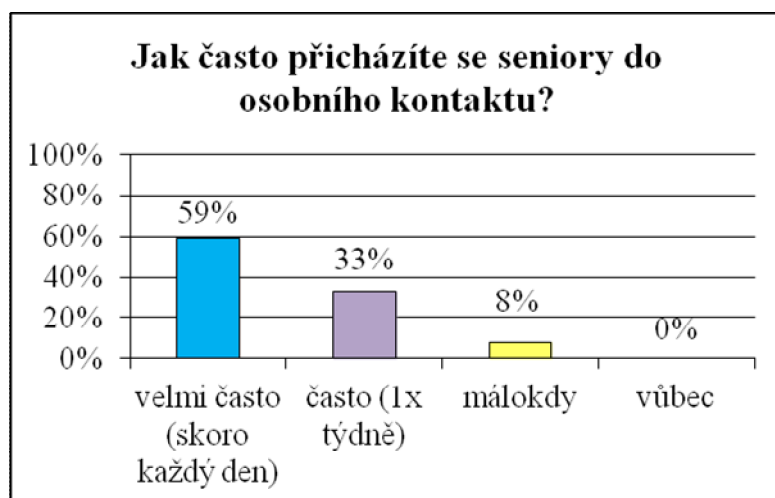
V předešlé otázce jsem zjišťovala, kde se nejčastěji dotazovaní se seniory setkávají, a proto mě následně zajímalo, jak často s nimi přicházejí do osobního kontaktu. Výsledky jsou uvedeny v následujícím grafu.

18-29 let

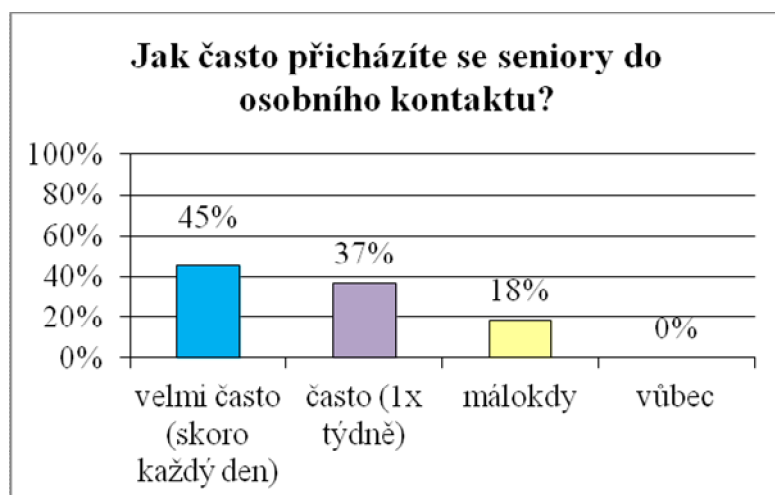
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

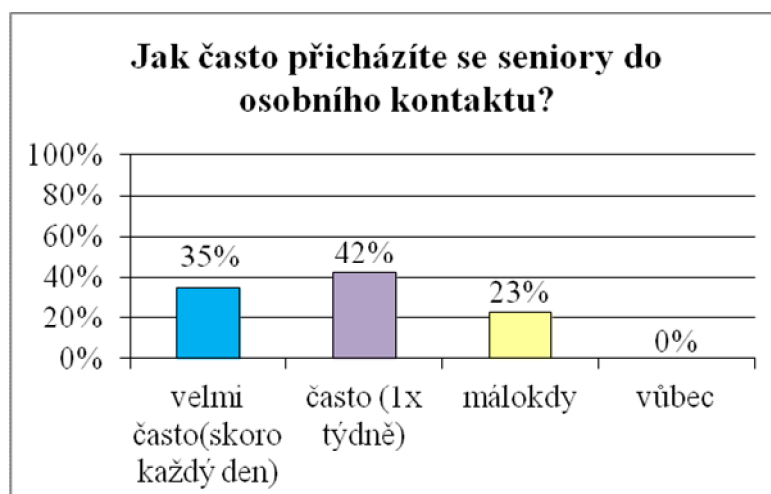
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

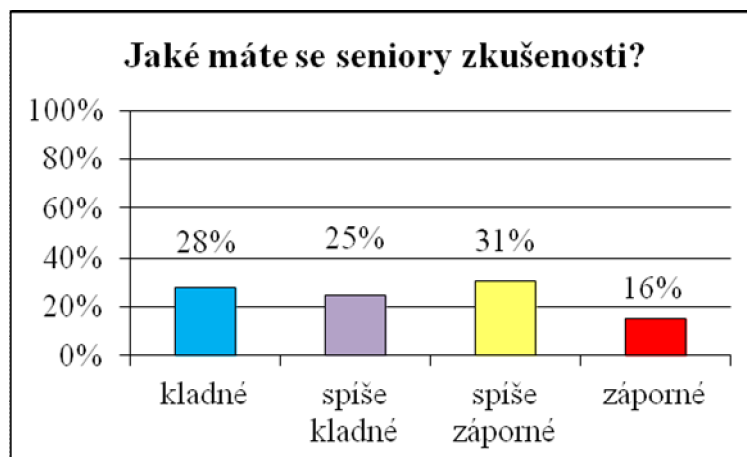

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 8: Jaké máte se seniory zkušenosti?

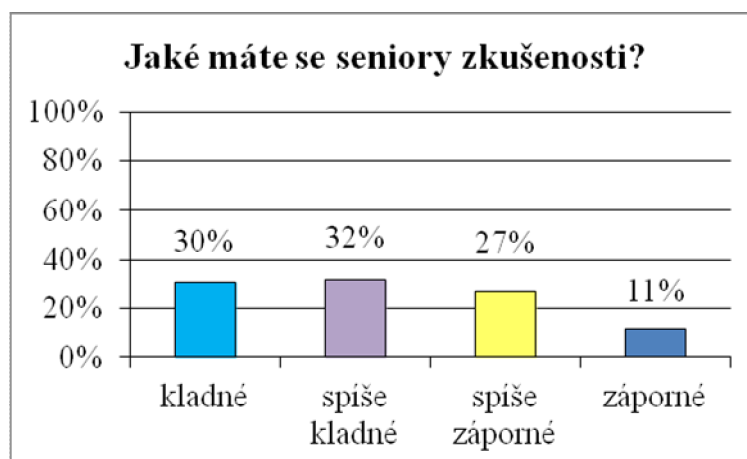
Osmý dotaz byl zaměřený na získané zkušenosti s osobami v seniorském věku. V uzavřené otázce bylo možné volit ze čtyř možností.

18-29 let

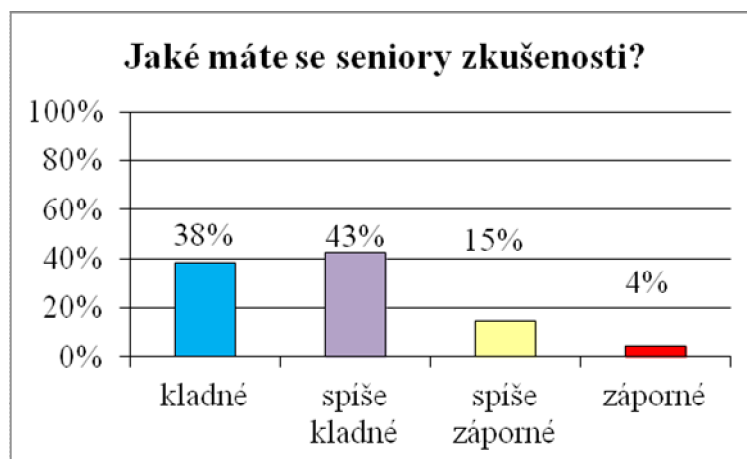
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

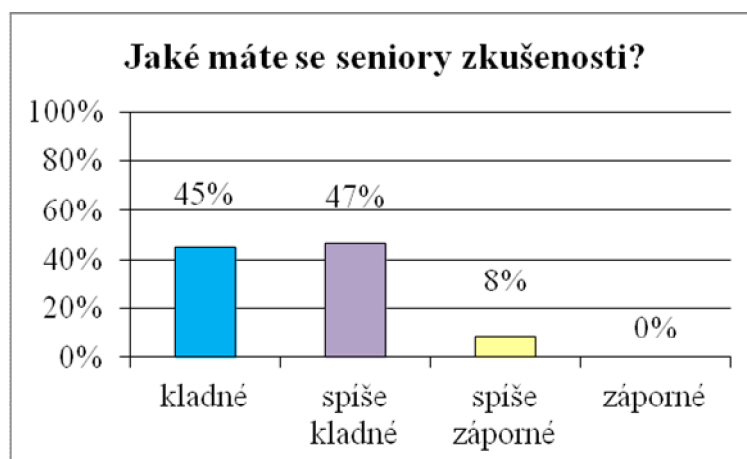
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

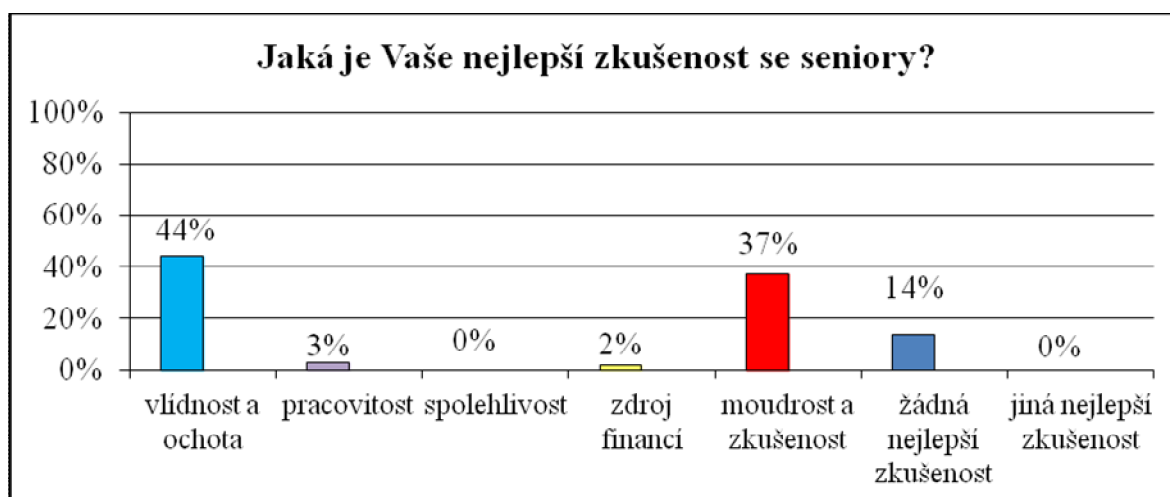

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 9: Jaká je Vaše nejlepší zkušenost se seniory?

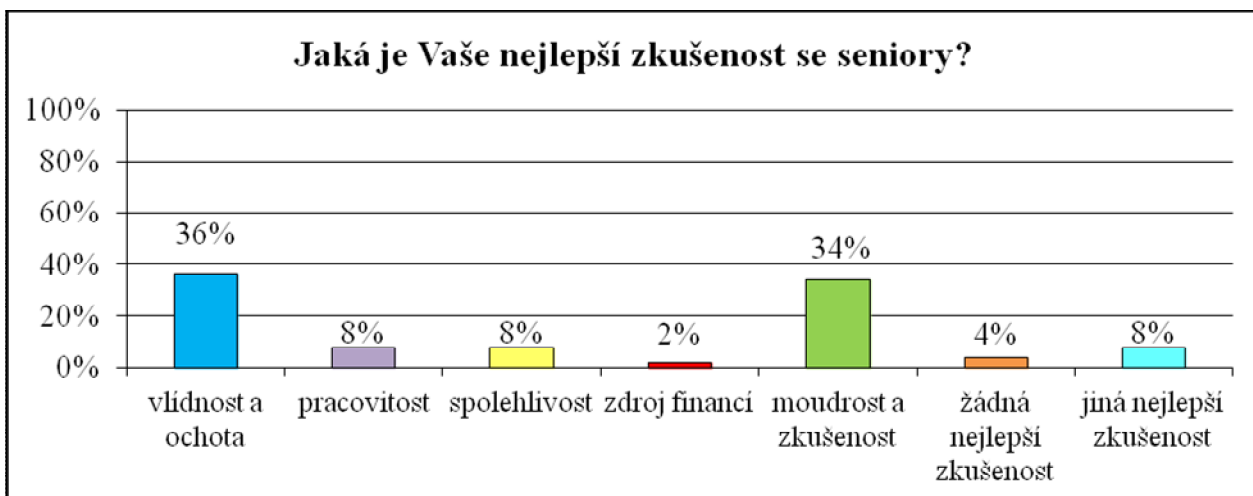
Devátá položka navazuje na předešlou otázku. Chtěla jsem zjistit, jakou nejlepší zkušenost se seniory má dotazovaná osoba. Na výběr bylo ze šesti možností, šestá možnost byla otevřená, pro případ, že by si respondent nevybral z předložené nabídky.

18-29 let

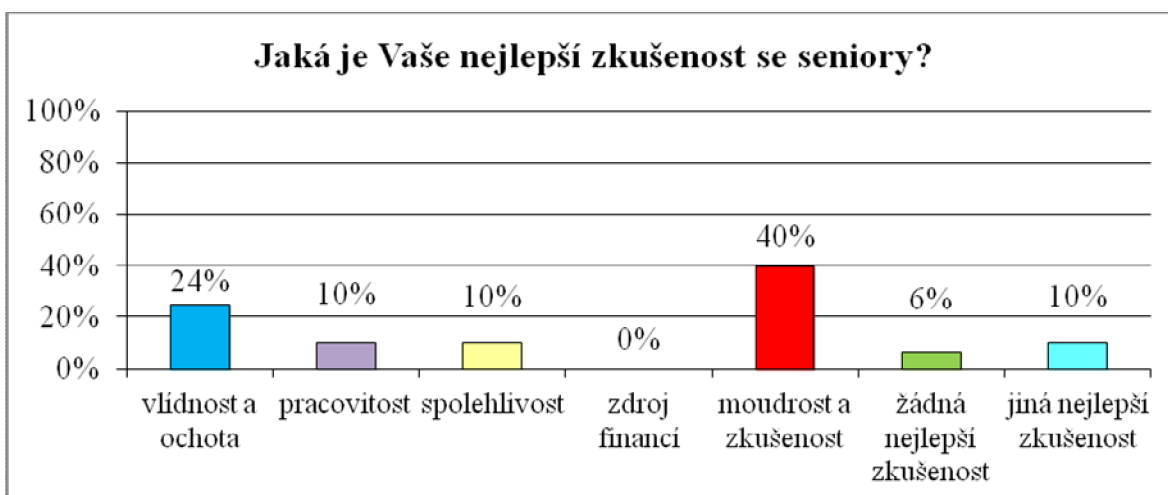
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

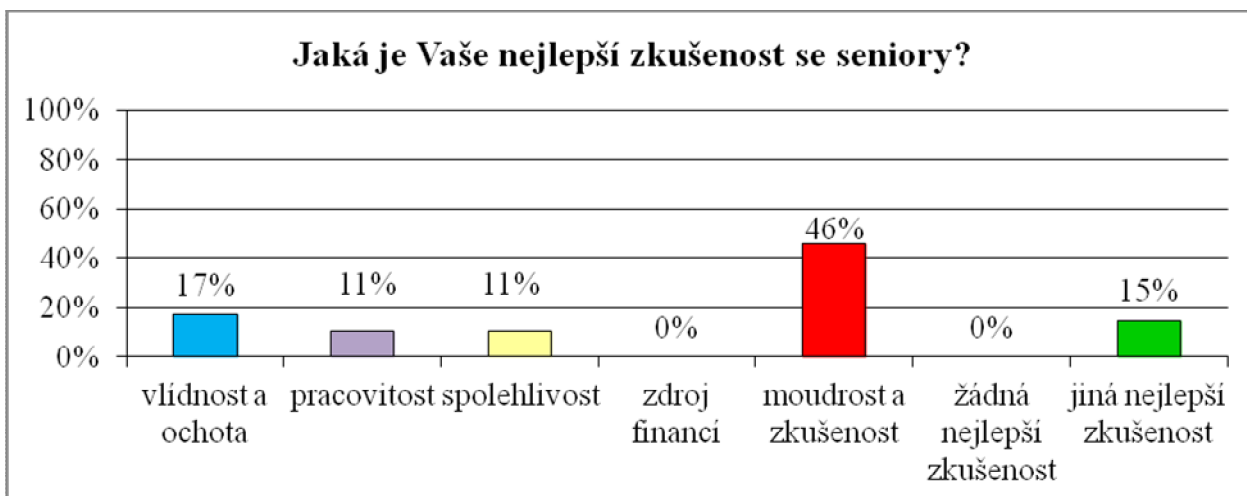
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

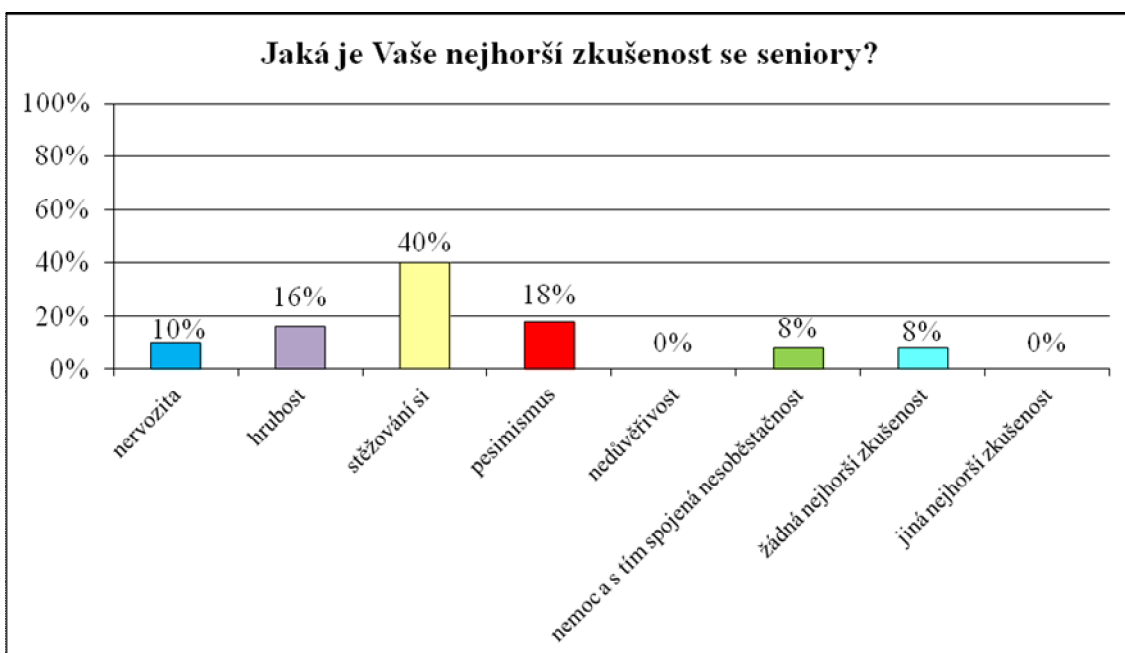

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 10: Jaká je Vaše nejhorší zkušenost se seniory?

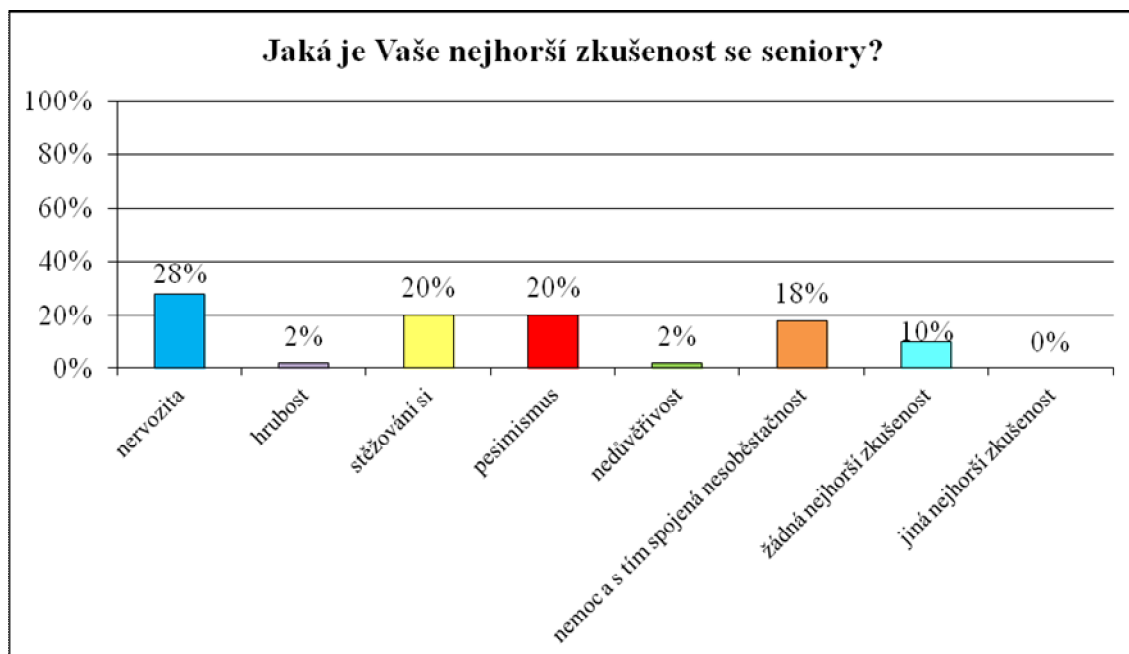
Otázka opět navazuje na předešlé dvě otázky, které se týkají respondentovo získaných zkušeností s osobami seniorského věku. Forma otázky byla polouzavřená. Výsledky jsou zobrazeny v následujícím grafu.

18-29 let

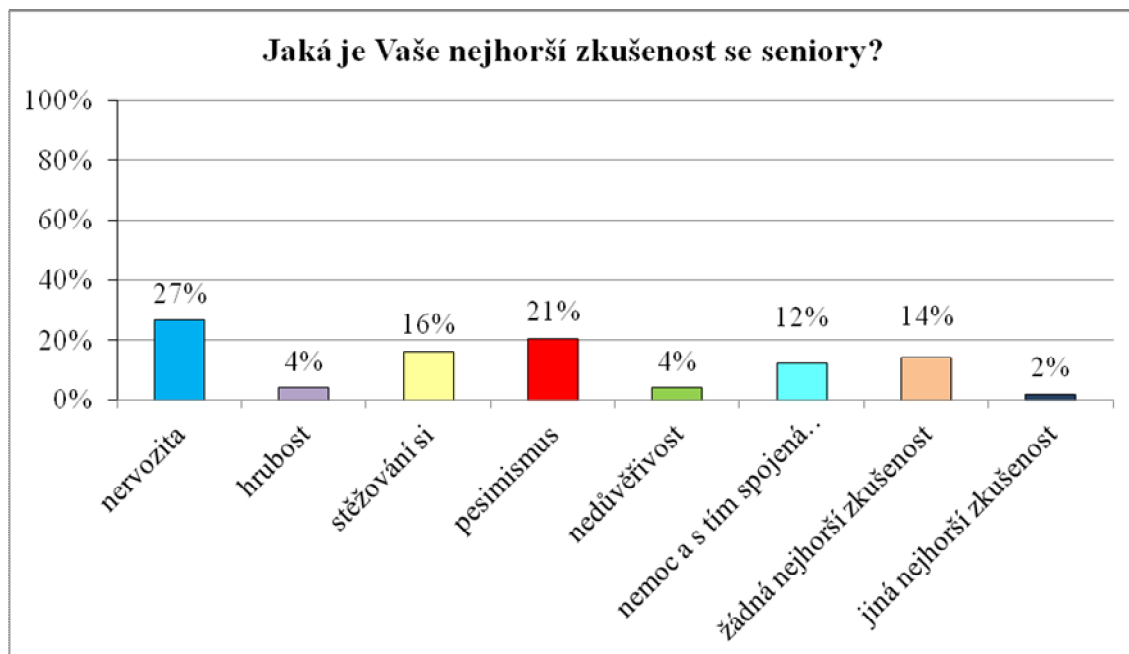
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

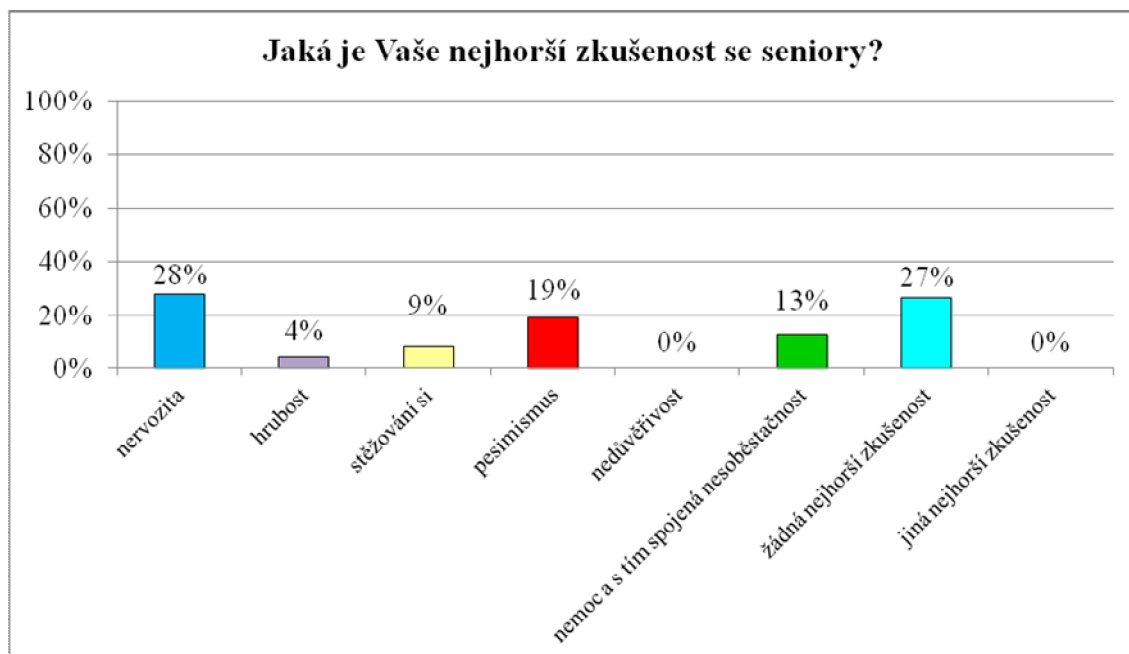
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 11: Jakými vlastnostmi byste charakterizoval(a) seniory?

V jedenácté položce si mohl respondent vybrat z několika alternativ zároveň, přičemž, poslední možnost byla otevřená, aby mohl dotazovaný jedinec formulovat odpověď, prostřednictvím vlastního názoru. Rozhodla jsem se tuto otázku vyhodnotit slovně. U každé věkové kategorie uvedu čtyři vlastnosti seniorů, které respondenti z jednotlivých skupin považovali za nejcharakterističtější.

18-29 let

Starý- důvěřivý- skeptický- podrážděný

30-39 let

Starý- laskavý- skeptický- podrážděný

40-49 let

Starý- moudrý- laskavý- důvěřivý

50-65 let

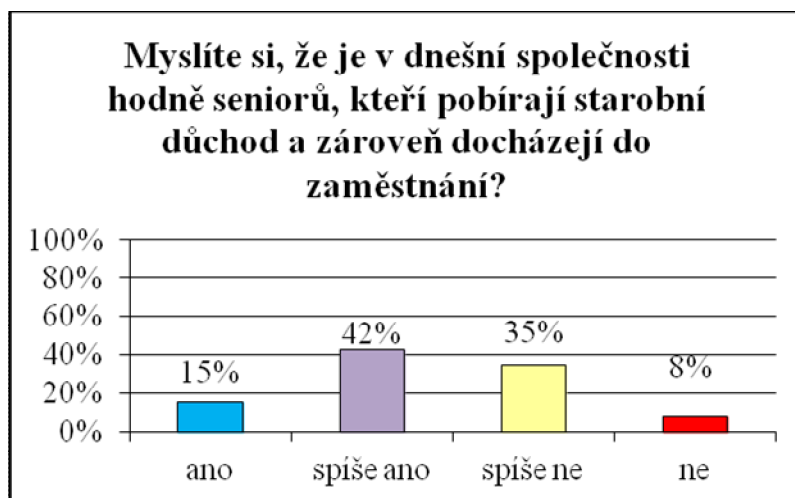
Starý-moudrý- laskavý- důvěřivý

Kromě nabídnutých možností respondenti, především do věku 40 let, uváděli do otevřené možnosti vlastnosti zvědavý, staromódní, nepřizpůsobivý, upovídaný, nervózní a netrpělivý.

Otázka č. 12: Myslíte si, že je v dnešní společnosti hodně seniorů, kteří pobírají starobní důchod a zároveň docházejí do zaměstnání?

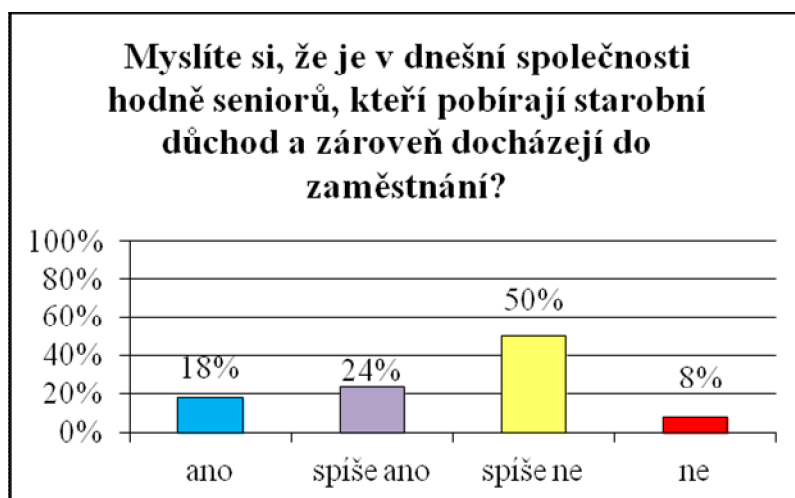
Otázka byla v uzavřené podobě. Výsledky jsou uvedeny v procentech v následujících grafech.

18-29 let

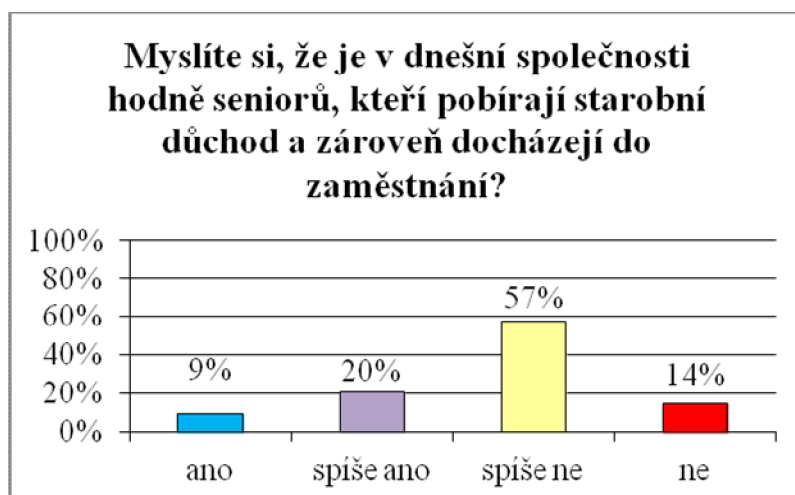
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

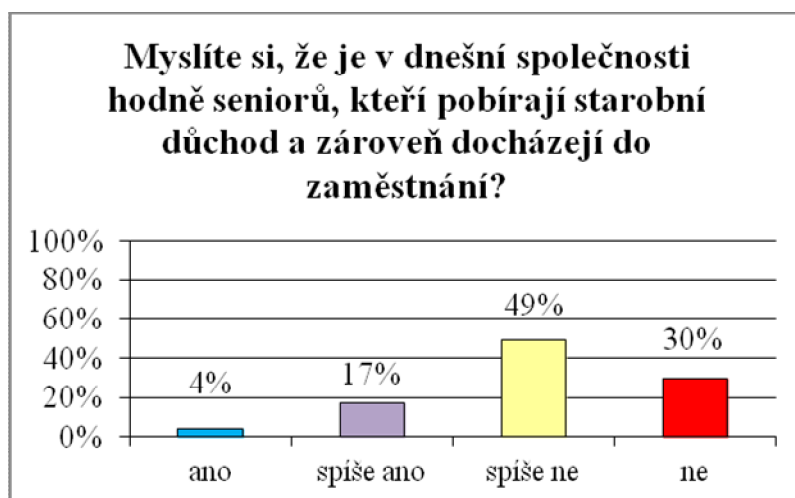
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

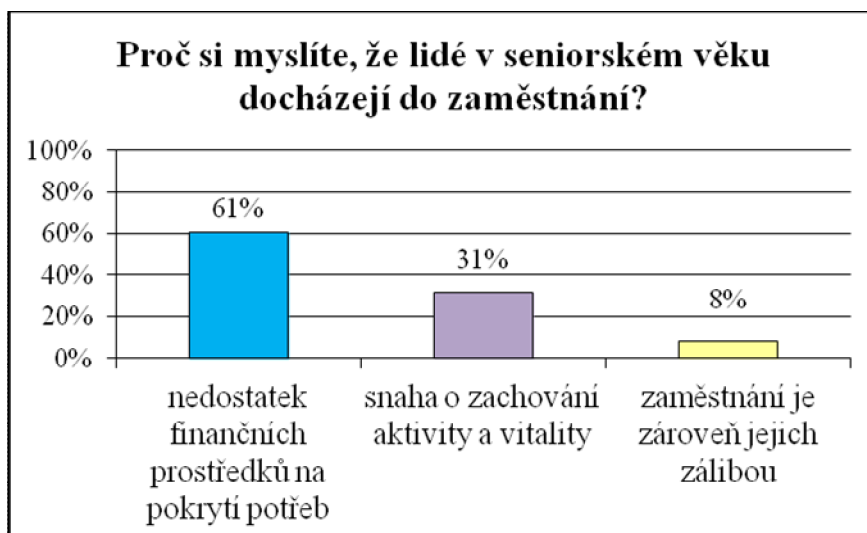

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 13: Proč si myslíte, že lidé v seniorském věku docházejí do zaměstnání?

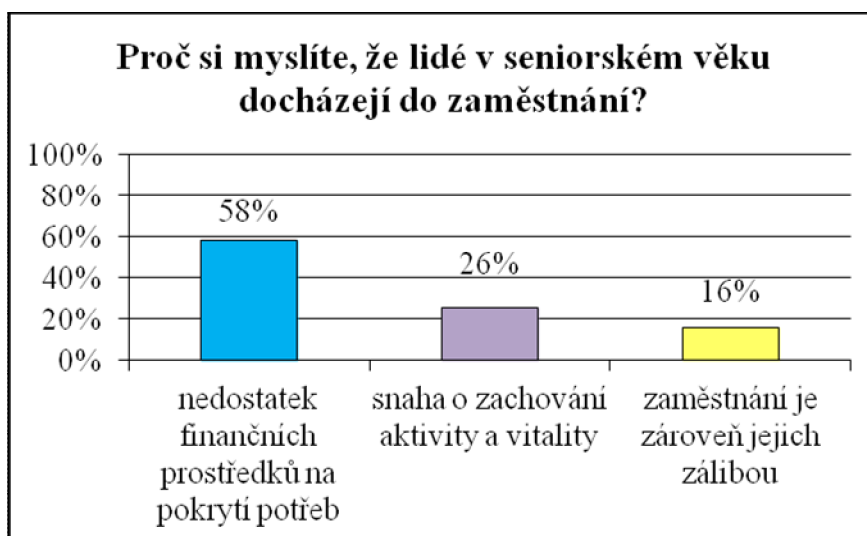
Odpovědi jsem chtěla zjistit, názory respondentů na příčiny, které mohou vést seniora stále docházet do zaměstnání. Otázka byla uzavřená, respondent mohl zvolit jednu ze tří variant.

18-29 let

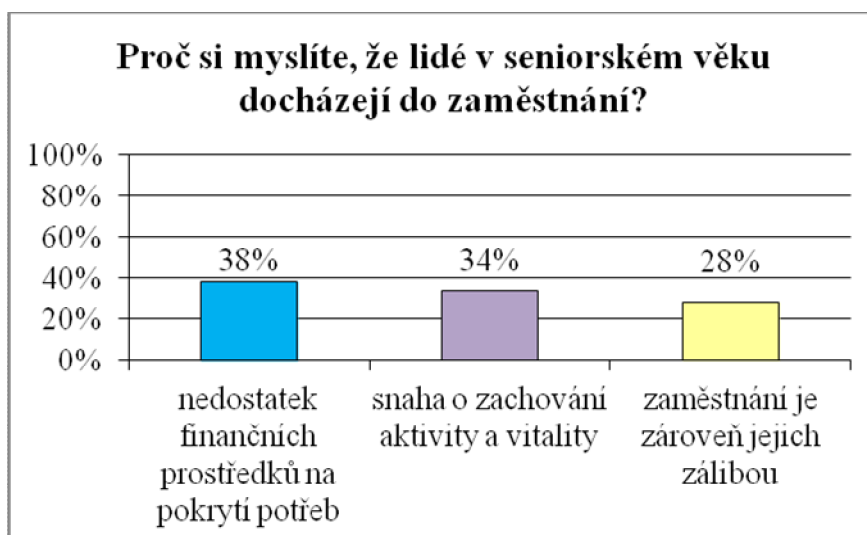
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

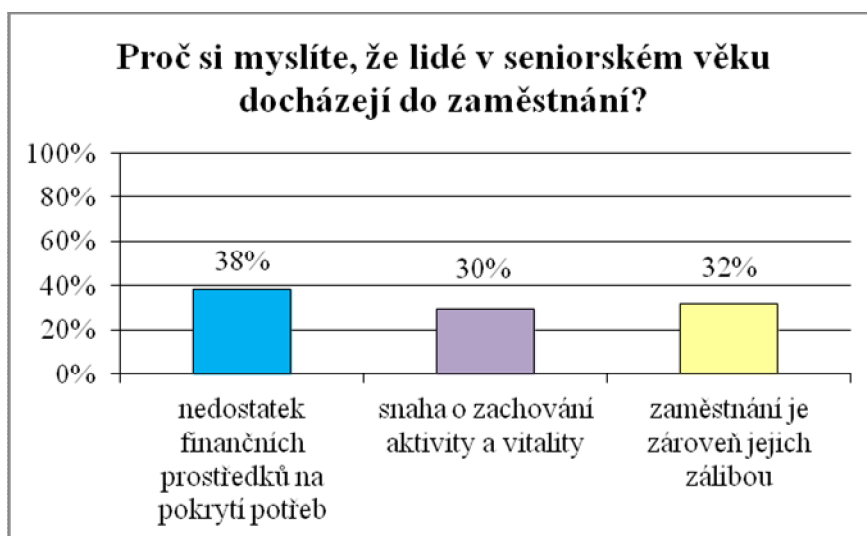
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

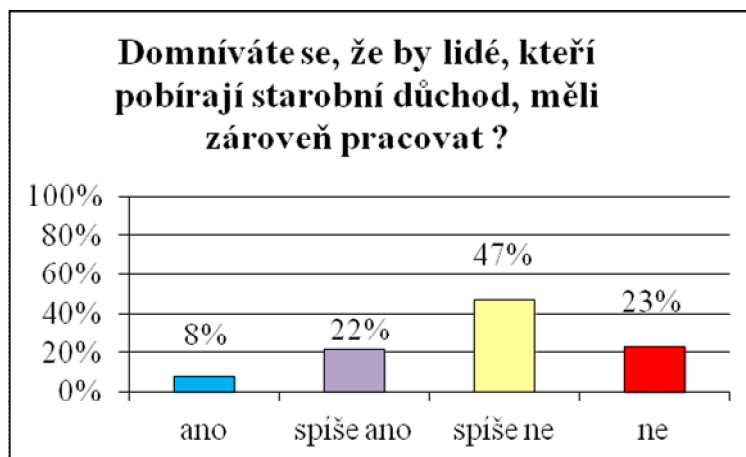

Zdroj: Vlatní výzkum

Otázka č. 14: Domníváte se, že by lidé, kteří pobírají starobní důchod, měli zároveň pracovat?

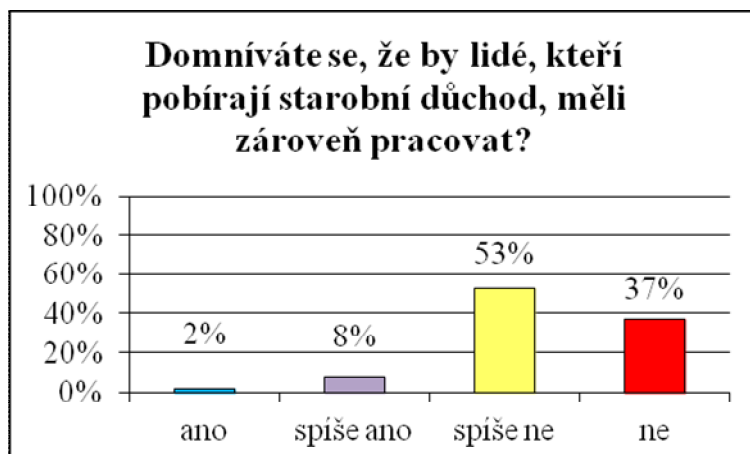
Odpovědí jsem chtěla získat mínění veřejnosti o lidech v důchodovém věku, kteří pobírají starobní důchod, ale i nadále pracují.

18-29 let

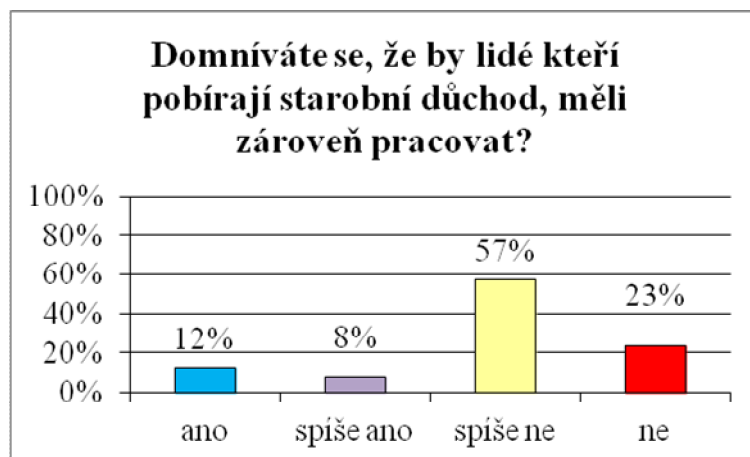
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

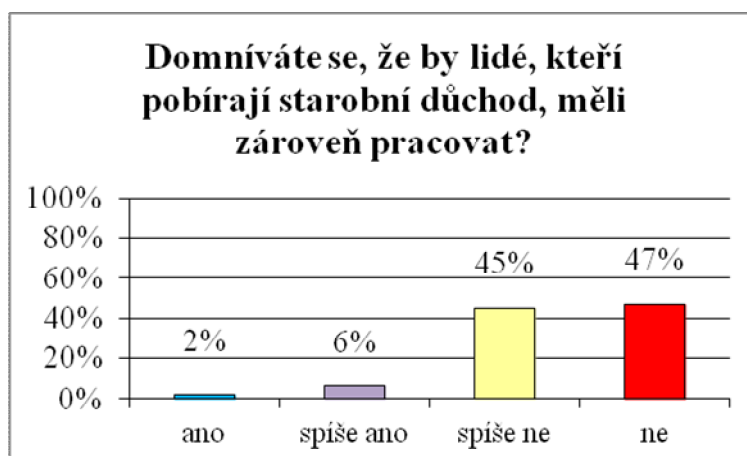
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zroj: Vlastní výzkum

50-65 let

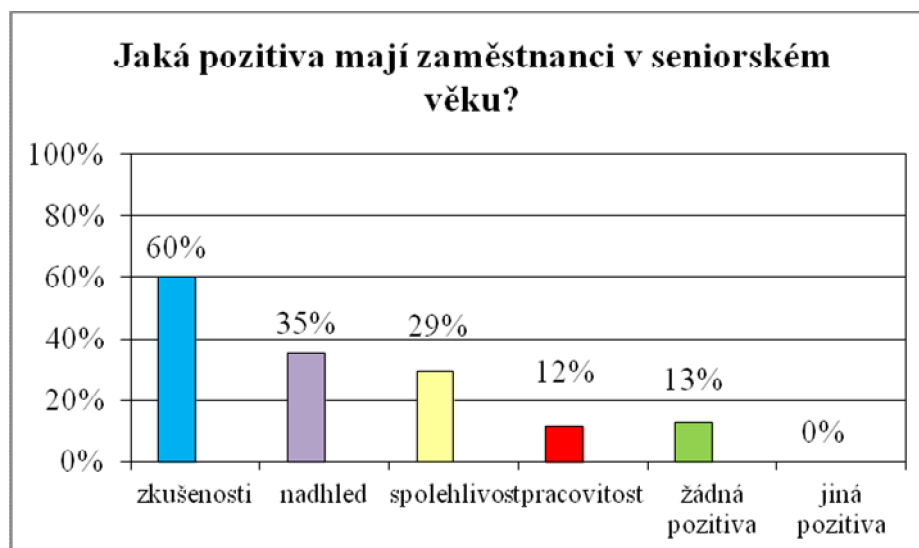

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 15: Jaká pozitiva mají zaměstnanci v seniorském věku?

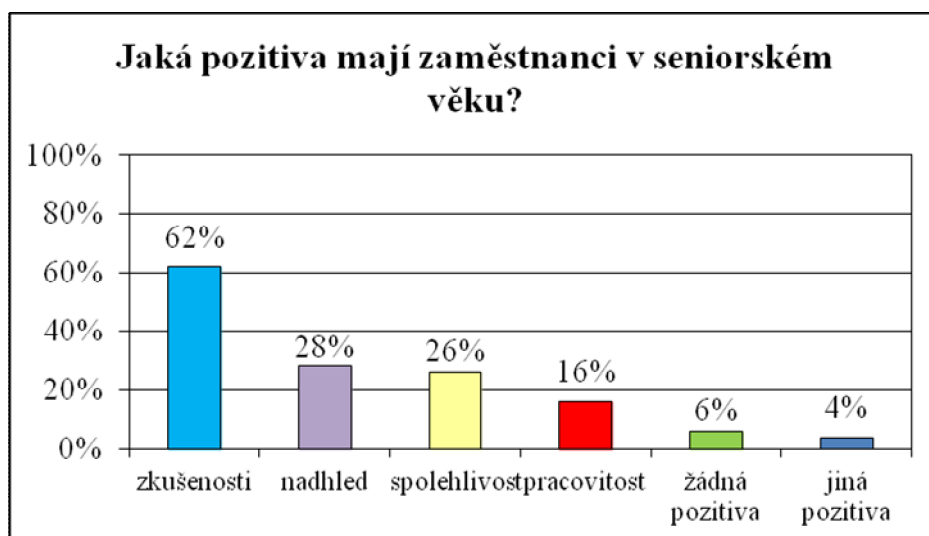
Patnáctá položka navazovala na předešlý dotaz. Chtěla jsem vyzkoumat, jaká pozitiva vidí dotazovaní jedinci u zaměstnanců, kteří jsou již v seniorském věku. Respondent vybíral z několika možných alternativ zároveň.

18-29 let

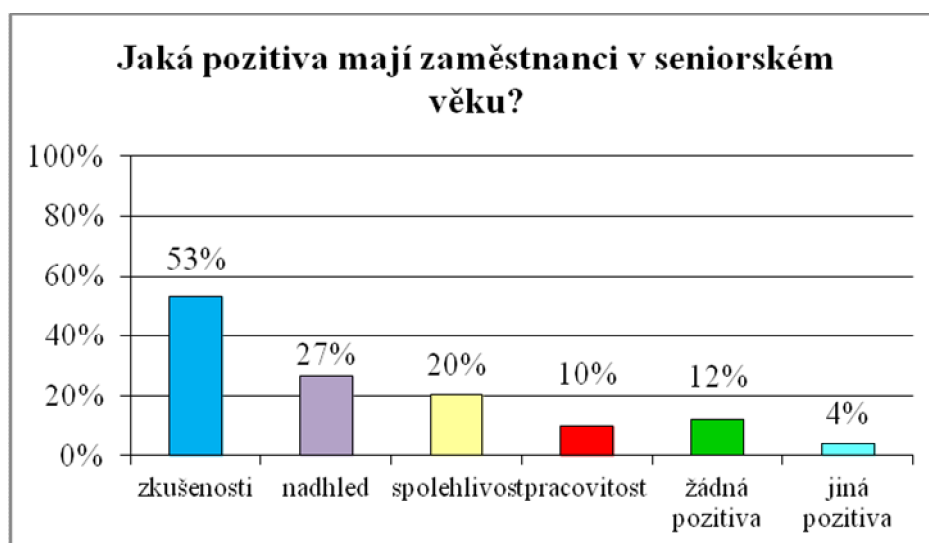
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

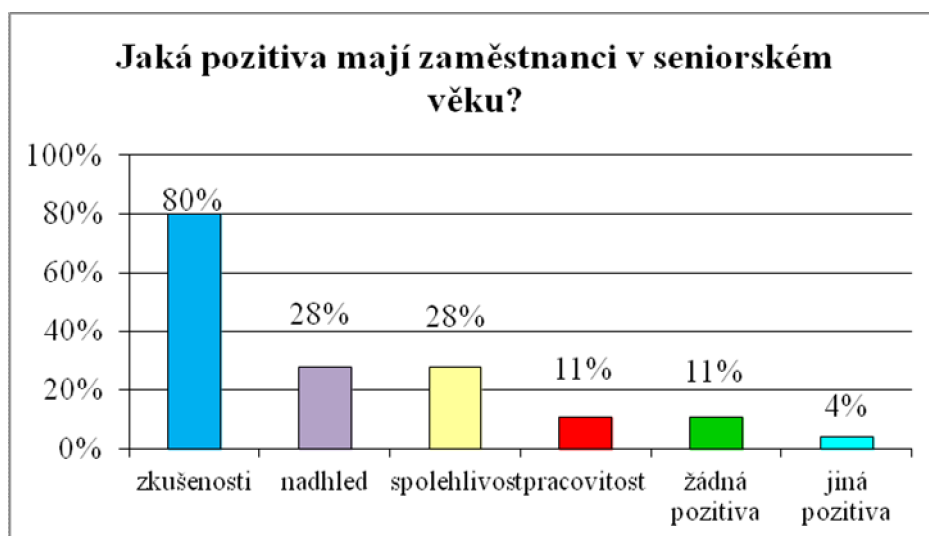
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

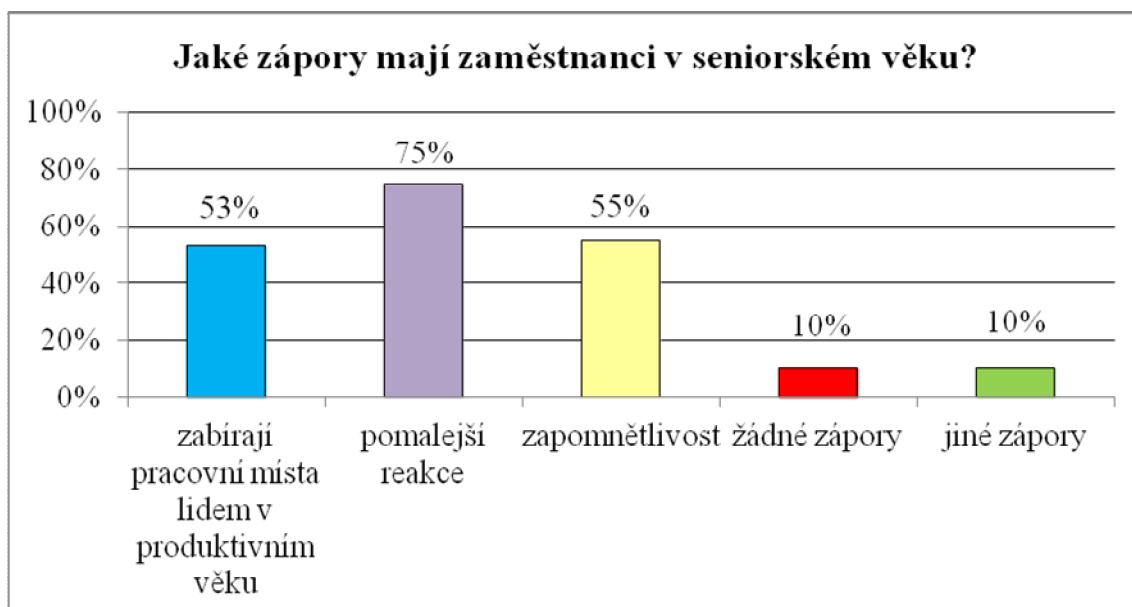

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 16: Jaké zápory mají zaměstnanci v seniorském věku?

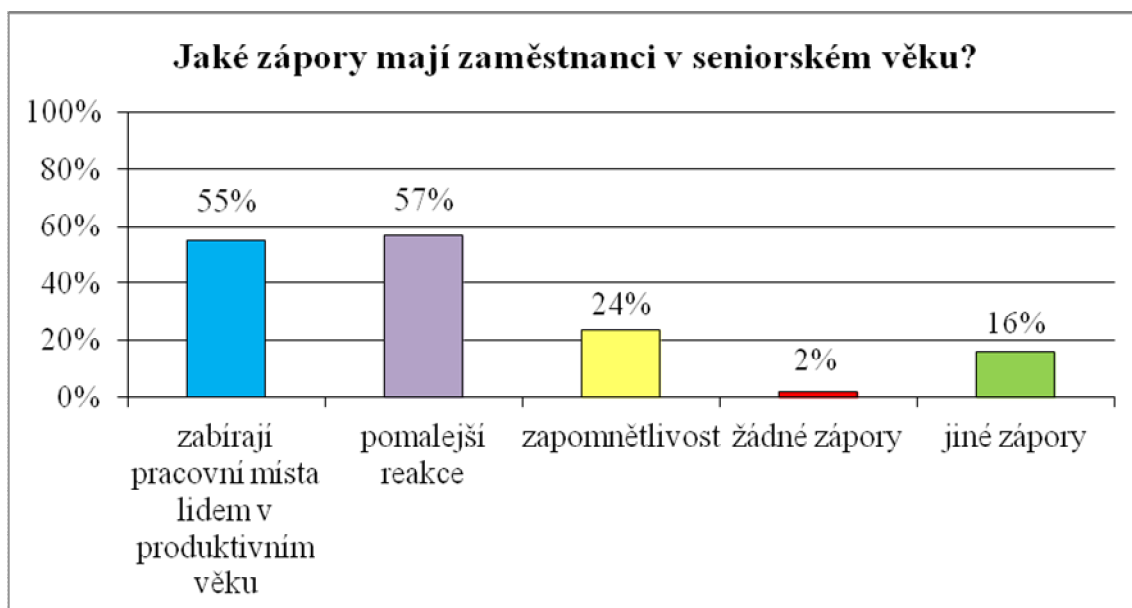
Šestnáctá otázka měla naopak zjistit, jaké zápory vidí respondent u zaměstnanců v seniorském věku. Dotazovaný si mohl vybrat z několika variant zároveň, poslední možnost byla otevřená, aby měl respondent možnost vyjádřit svůj názor.

18-29 let

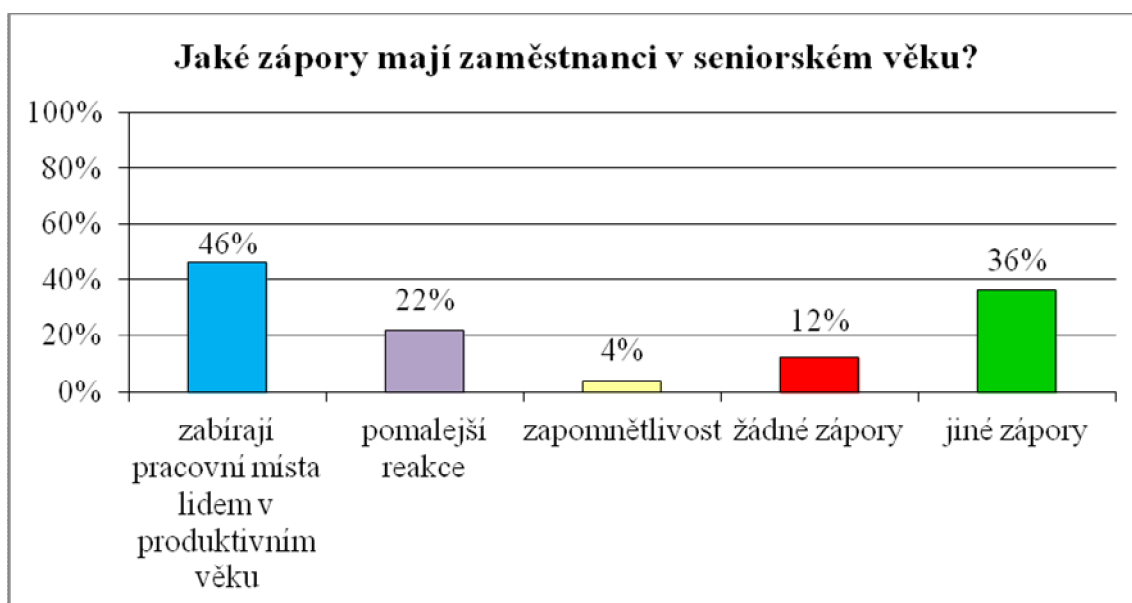
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

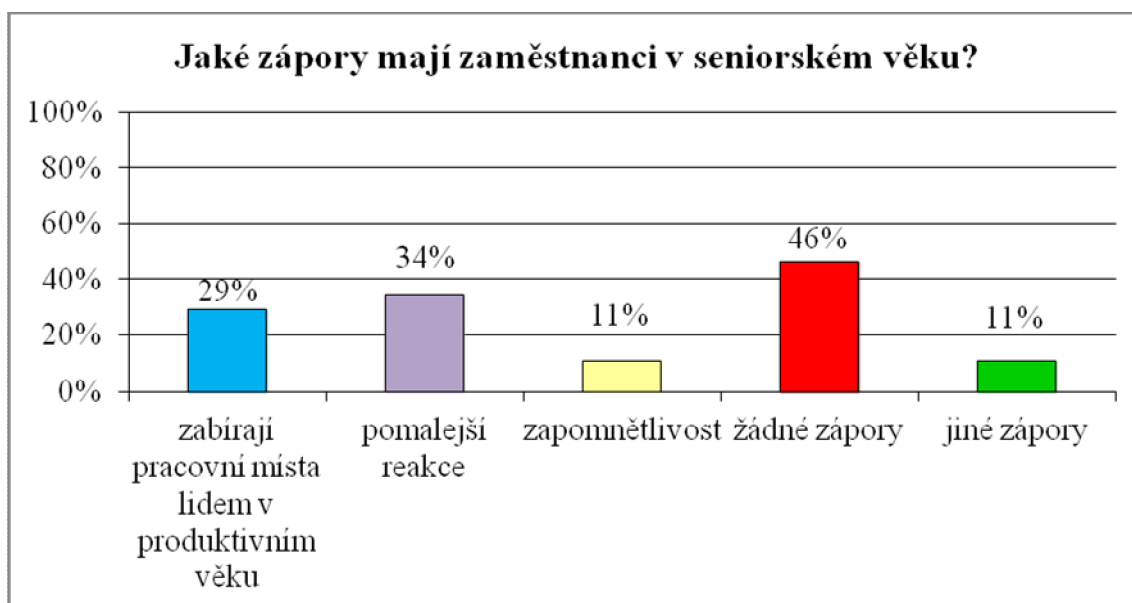
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

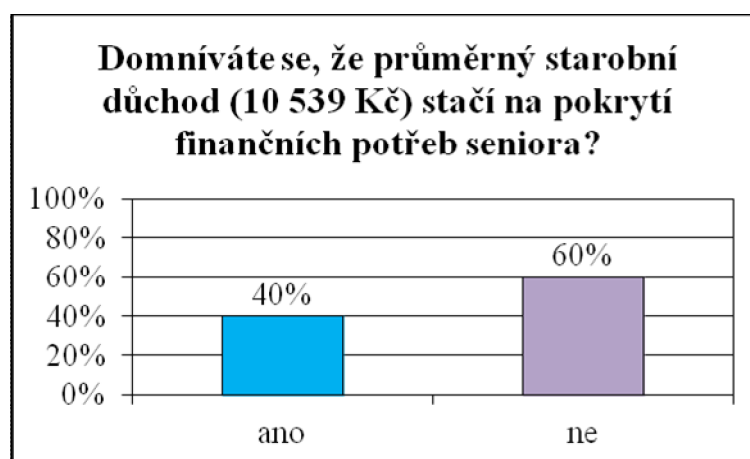

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 17: Domníváte se, že průměrný starobní důchod (10 539 Kč) stačí na pokrytí finančních potřeb seniora?

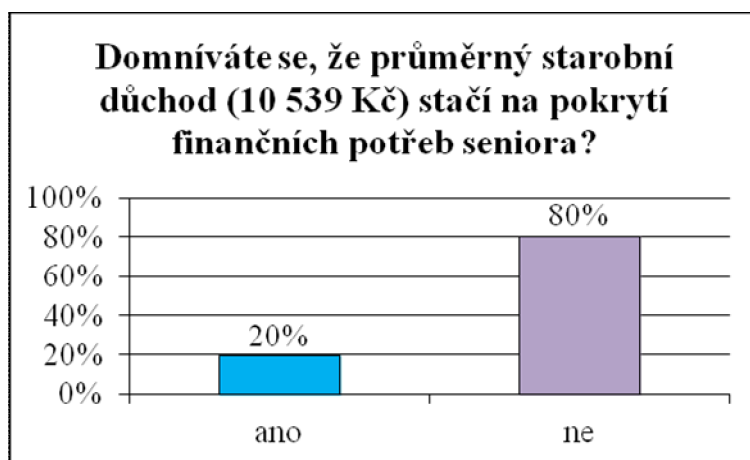
V otázce č. 17 jsem chtěla zjistit názor veřejnosti na výši průměrného starobního důchodu, zda si myslí, že stačí na pokrytí finančních potřeb seniora. Forma otázky byla uzavřená, výsledky jsou zobrazeny v následujícím grafu.

18-29 let

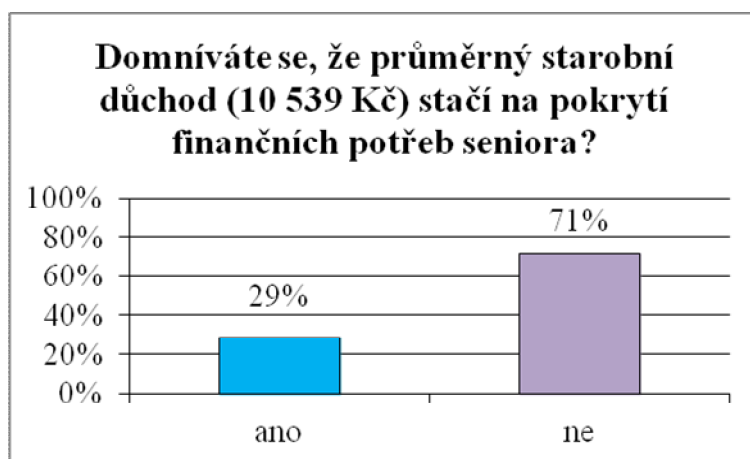
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

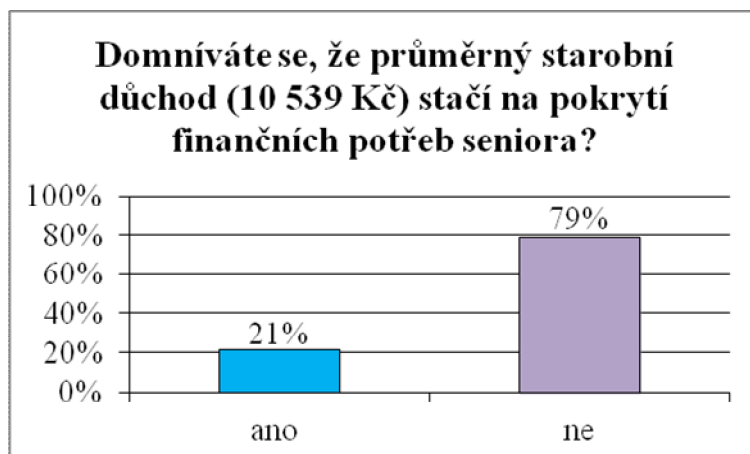
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

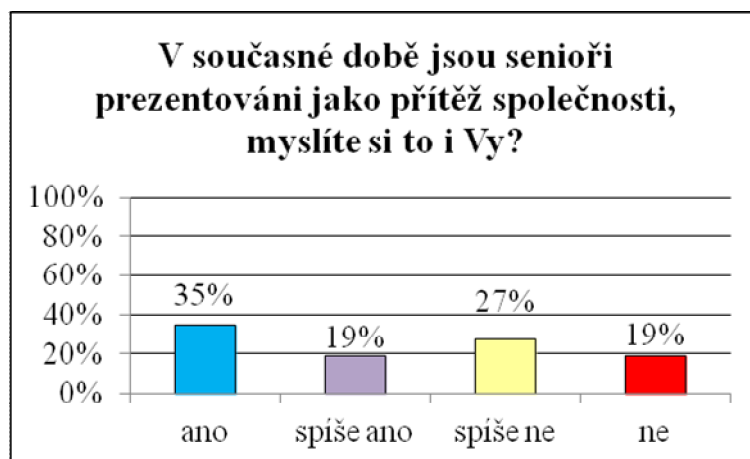
50-65 let

Zdroj: Vlastní výzkum

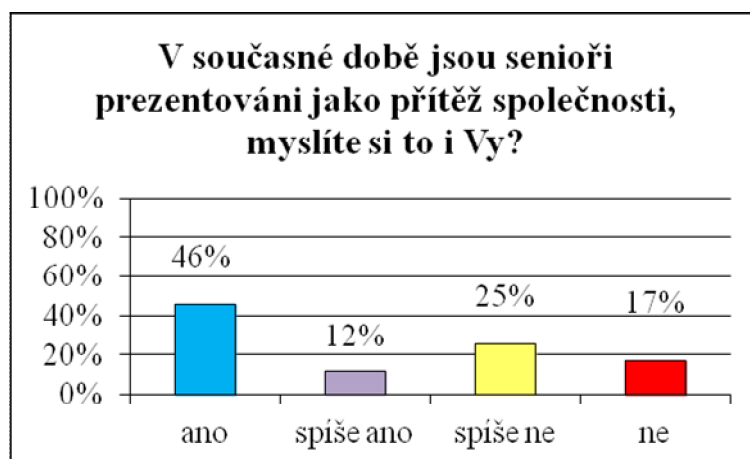
Otázka č. 18: V současné době jsou senioři prezentováni jako přítěž společnosti, myslíte si to i Vy?

18-29 let

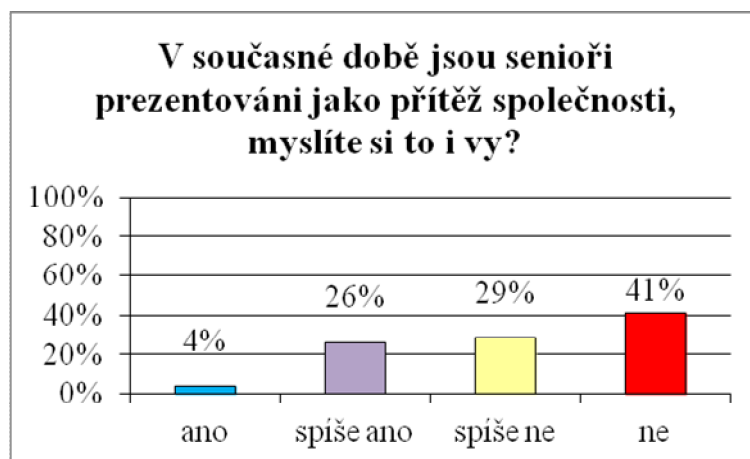
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

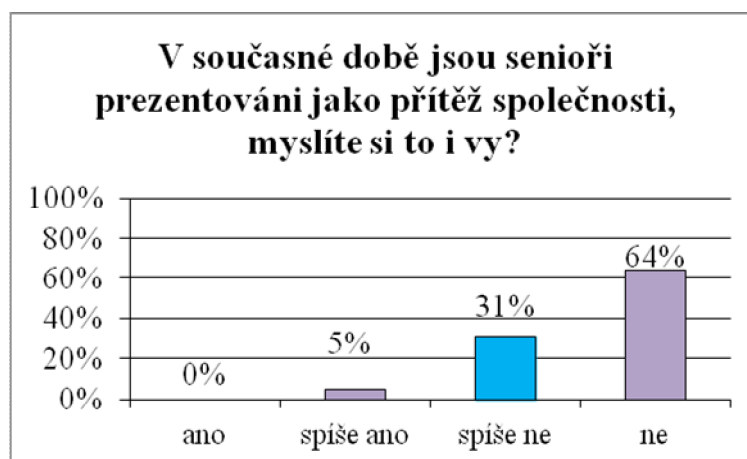
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

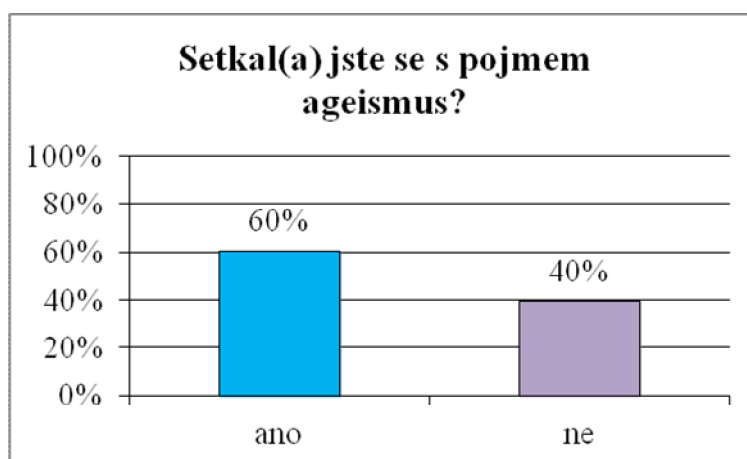
50-65 let

Zdroj: Vlastní výzkum

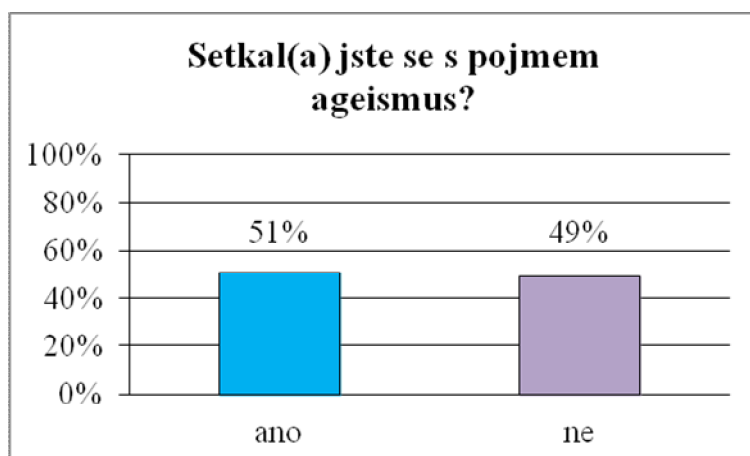
Otázka č. 19: Setkal(a) jste se někdy s pojmem ageismus?

18-29 let

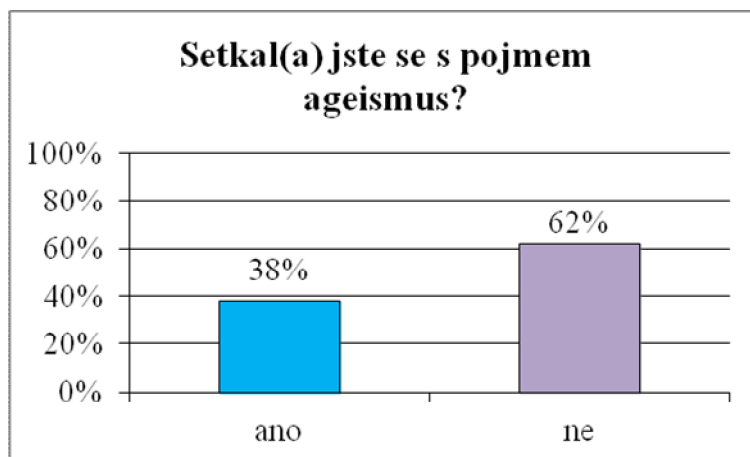
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

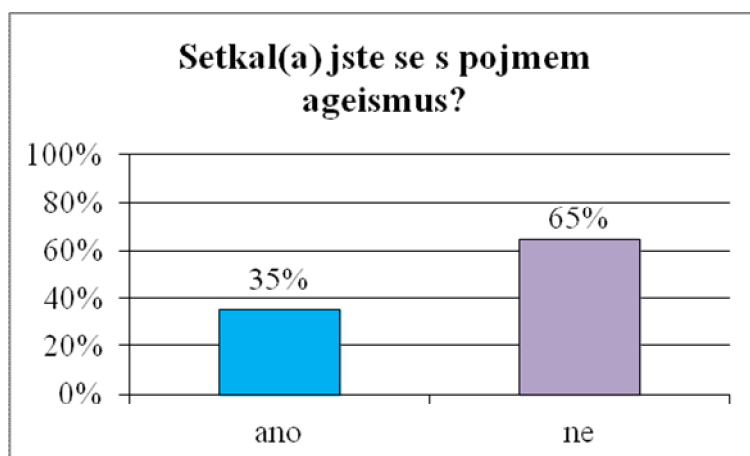
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

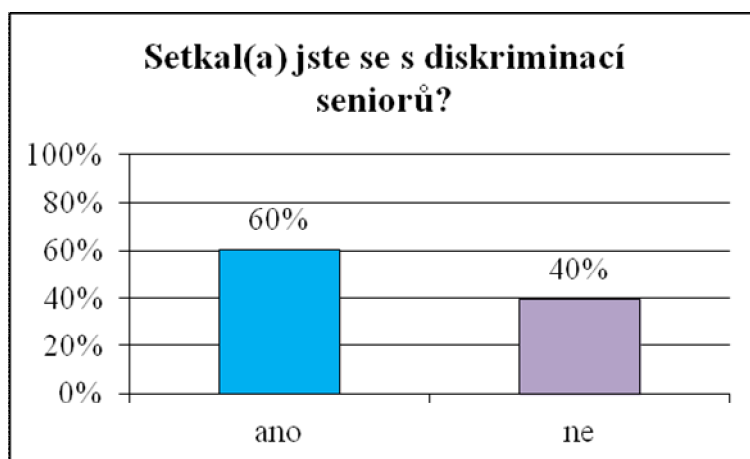
50-65 let

Zdroj: Vlastní výzkum

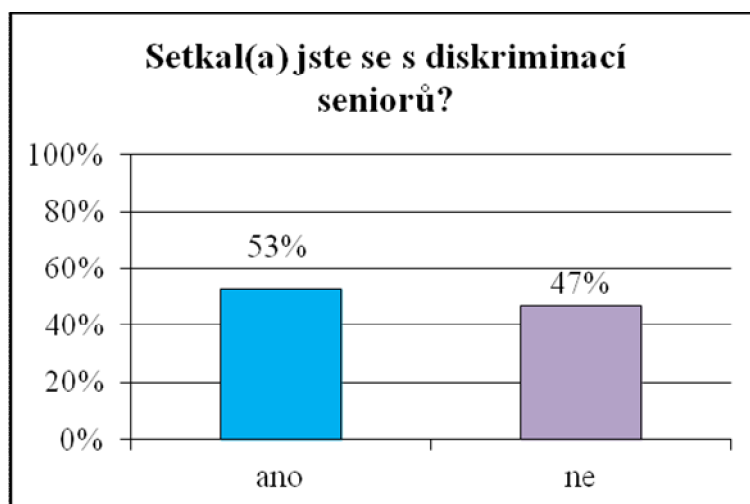
Otázka č. 20: Setkal(a) jste se s diskriminací seniorů?

18-29 let

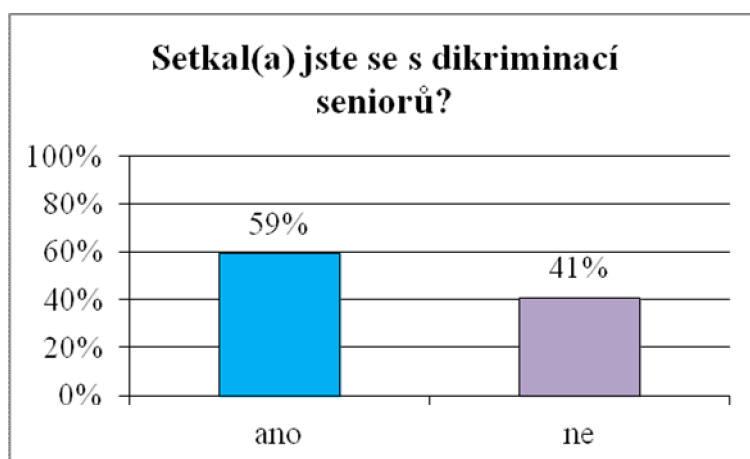
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

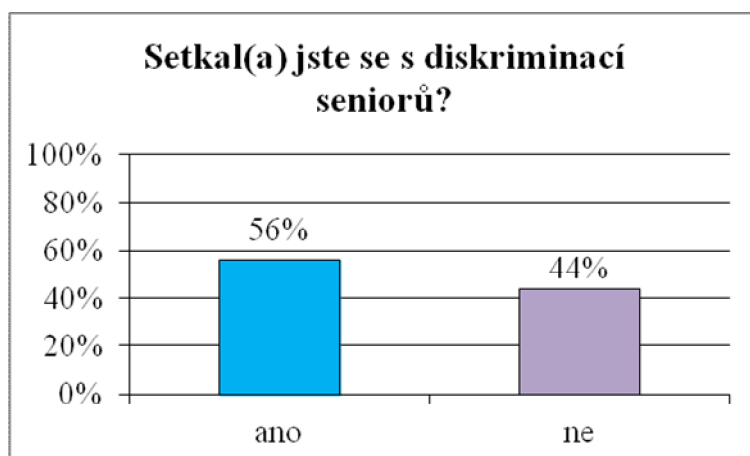
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

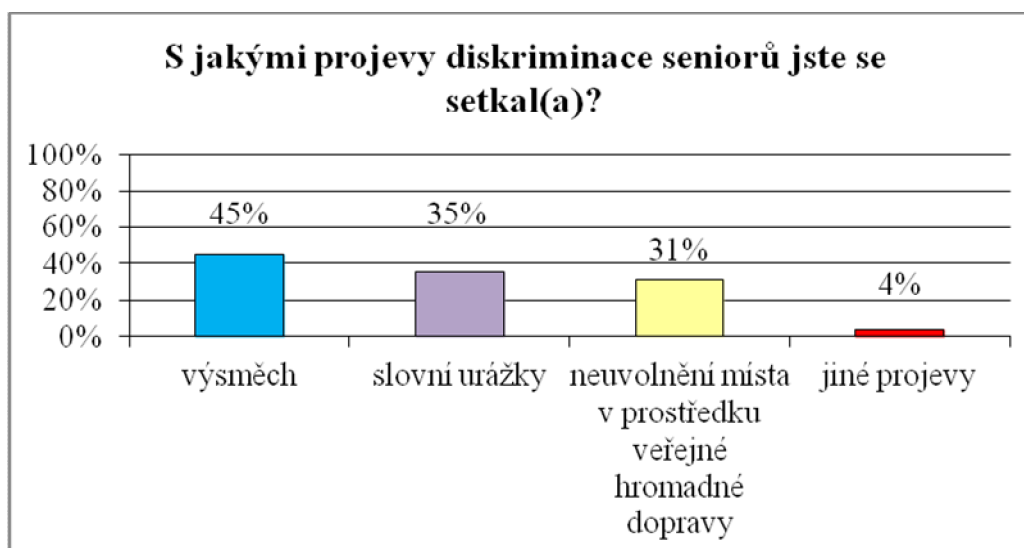
Zdroj: Vlastní výzkum

Následující dvě otázky se týkaly pouze respondentů, kteří v předešlé otázce odpověděli, že se již s nějakým projevem diskriminace setkali. Chtěla jsem zjistit s jakými projevy a na jakých místech se s diskriminací seniorů setkali. Respondenti vybírali v obou případech z několika variant zároveň.

Dotazované osoby, které se s diskriminací seniorů neseťkaly, pokračovaly otázkou č. 23.

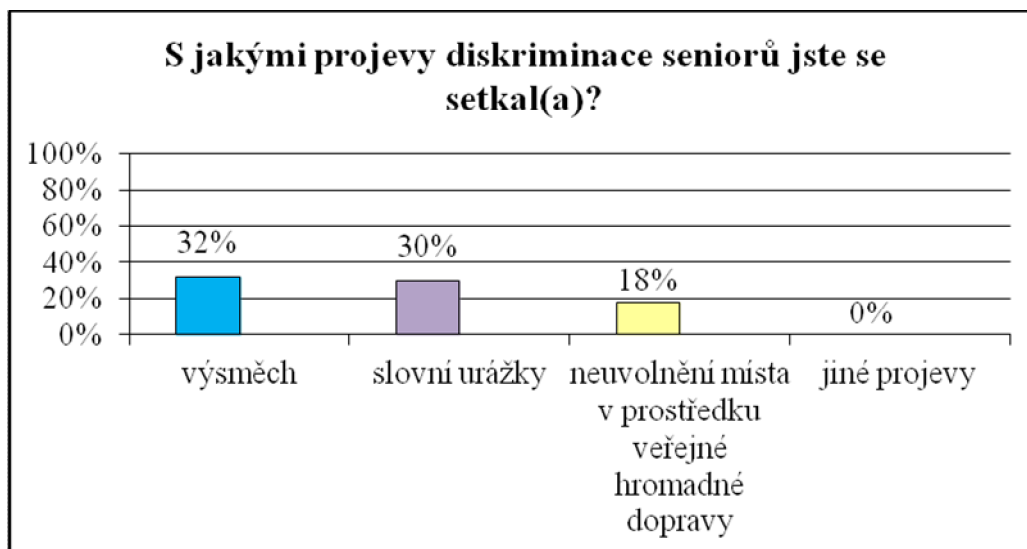
Otázka č. 21: S jakými projevy diskriminace seniorů jste se setkal(a)?

18-29 let

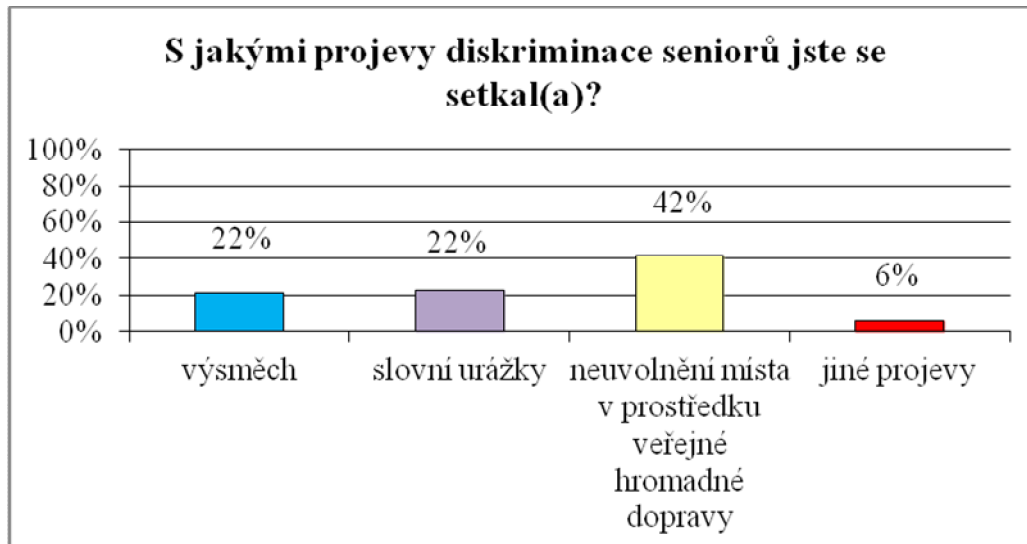
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

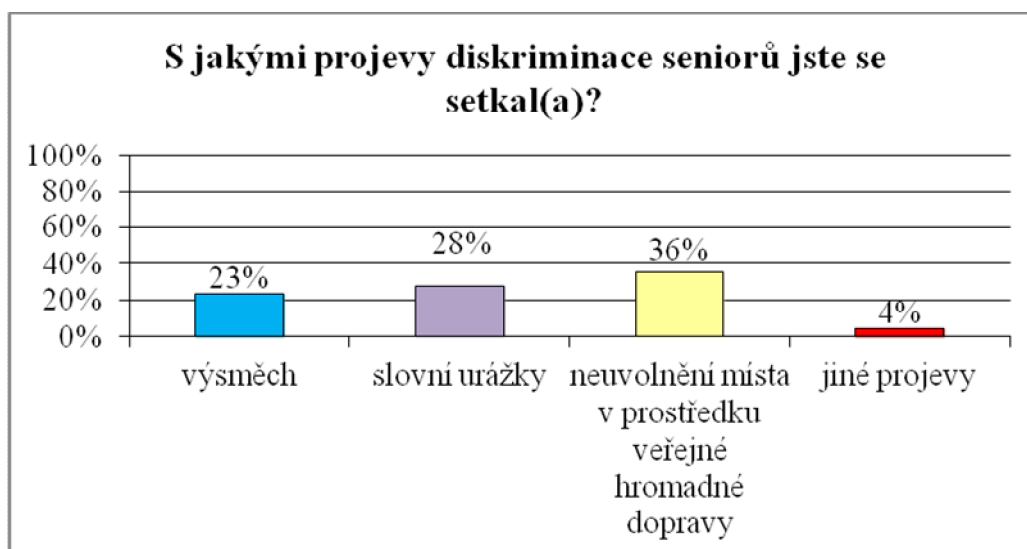
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

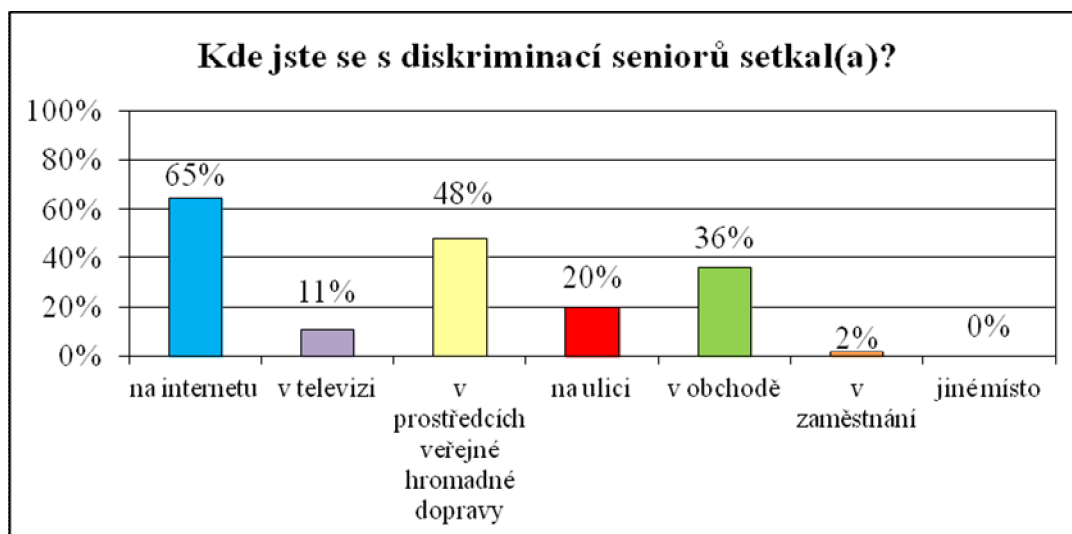
50-65 let

Zdroj: Vlastní výzkum

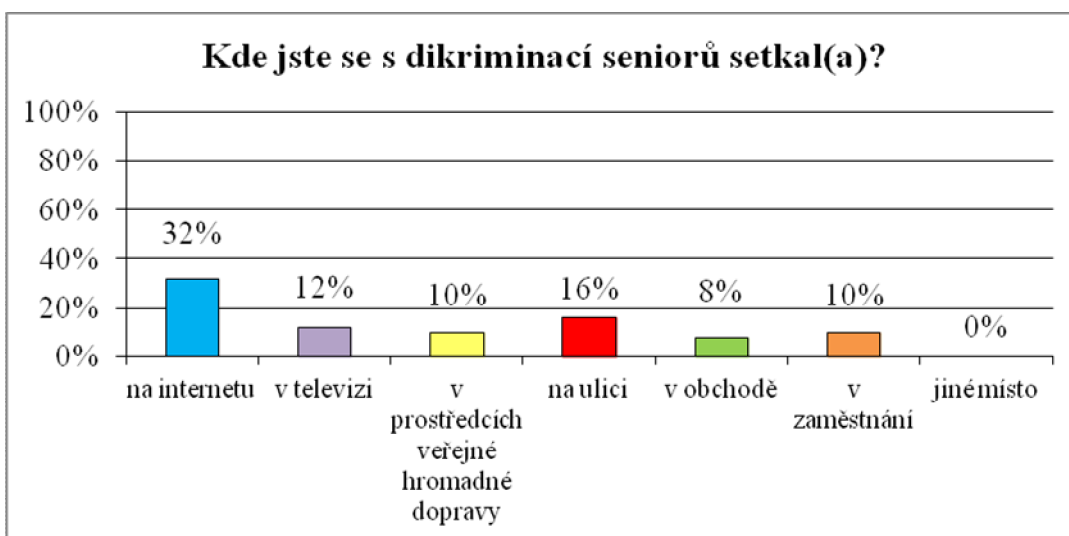
Otázka č. 22: Kde jste se s diskriminací seniorů setkal(a)?

18-29 let

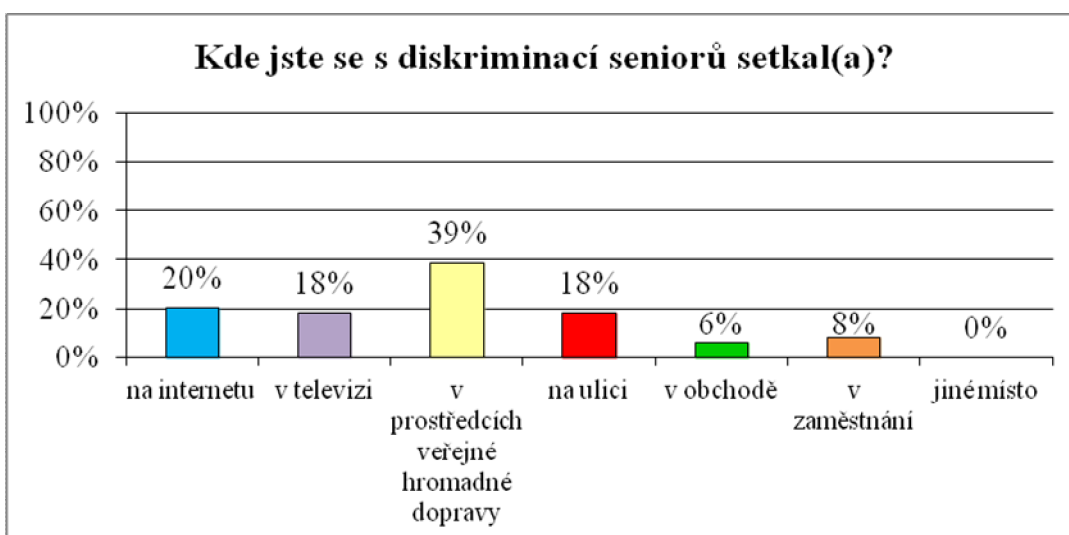
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

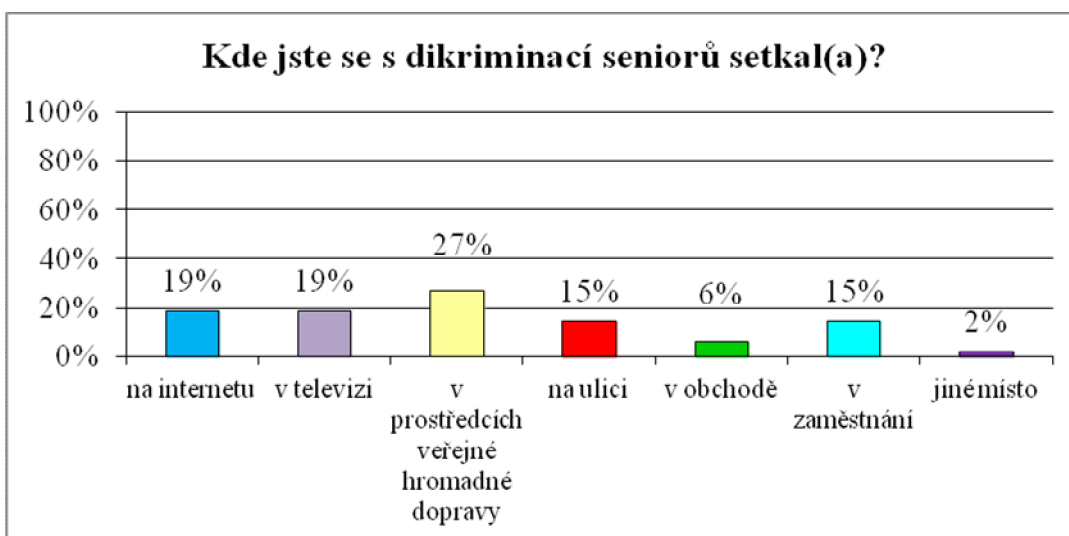
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

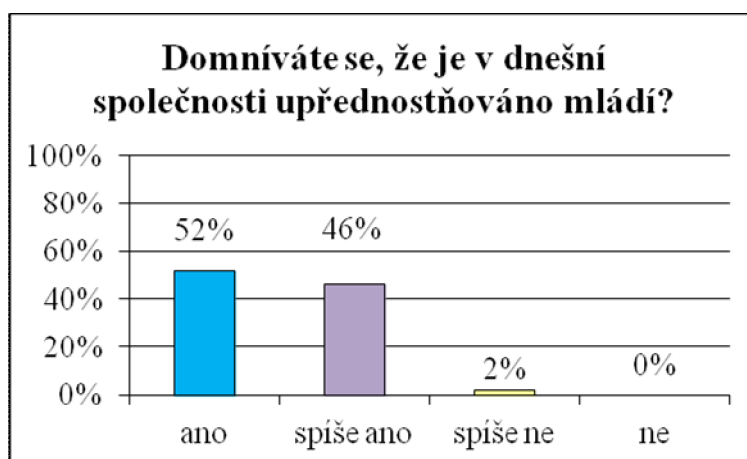

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 23: Domníváte se, že je v dnešní společnosti upřednostňováno mládí?

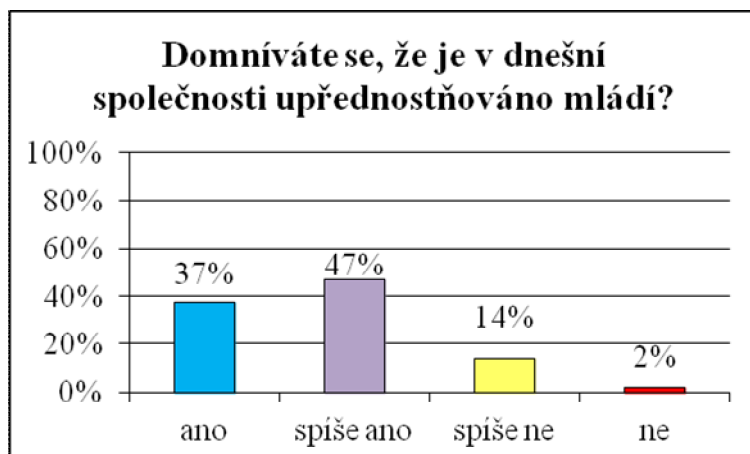
Uzavřená otázka měla zjistit, zda se osoba domnívá, že je ve společnosti uznáván kult mládí a stáří je vytěsňováno mimo.

18-29 let

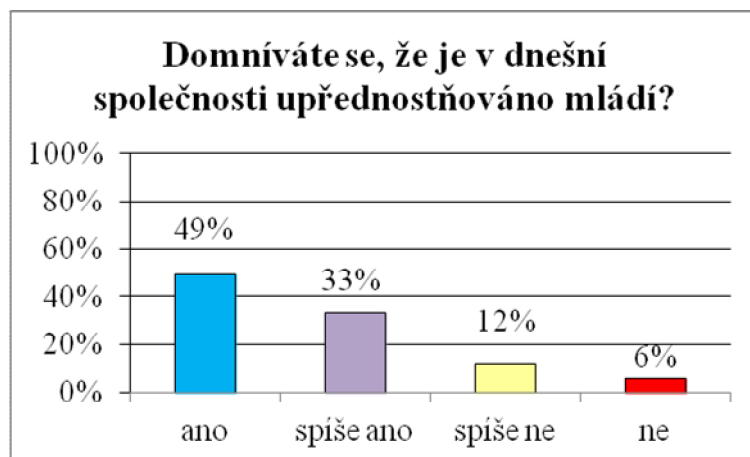
Zdroj: Vlastní výzkum

30-39 let

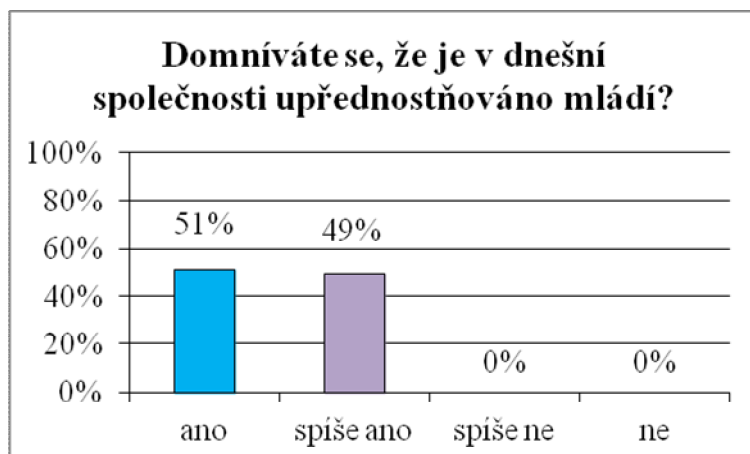
Zdroj: Vlastní výzkum

40-49 let

Zdroj: Vlastní výzkum

50-65 let

Zdroj: Vlastní výzkum

5 DISKUZE

V této části bakalářské práce porovnávám získaná data jednotlivých věkových skupin. Některé výsledky srovnávám s údaji v teoretické části.

První tři otázky dotazníku, jak jsem již uváděla v předchozí kapitole, měly zjistit základní údaje o respondentovi, tzn. pohlaví, věk a vzdělání.

Otázka č. 1 měla zjistit pohlaví respondenta. Celkově odpovědělo 46% mužů a 54% žen. Jedním z cílů bakalářské práce bylo zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání stáří mezi ženami a muži. Dle získaných dat v rámci výzkumu jsem nezpozorovala, že by se názory lišily podle pohlaví.

Otázka č. 2 byla zaměřena na věk respondenta, neboť jedním z cílů v mé bakalářské práci bylo odhalit rozdílnost názorů v jednotlivých věkových skupinách. Počet respondentů jednotlivých věkových skupin byl přibližně stejný, abych mohla lépe zmapovat rozdíly v mínění.

Otázka č. 3 měla odhalit nejvyšší dosažené vzdělání dotazovaného. V každé věkové kategorii převažovalo ukončené středoškolské vzdělání s maturitou, naopak nejméně respondentů mělo ukončenou pouze základní školu.

Otázka č. 4 měla jako jediná otevřenou formu. První myšlenkou, která napadne respondenta, když se řekne senior, jsem chtěla zjistit, zda napadají dotazované spíše pozitivní nebo negativní asociace. V každé věkové kategorii se objevovaly odpovědi typu stáří, starý člověk, důchod, člověk v penzi, babička a dědeček, případně prarodiče. Dále byly časté asociace v podobě domov pro seniory, MHD, nemocnice, zdravotní problémy.

Kladnější první myšlenky spojené s pojmem senior se spíše objevovaly u respondentů nad 40 let. Mezi nejvíce pozitivní reakce bych zařadila laskavost, vděčnost milý usměvavý člověk, zkušenost a moudrost. S vysloveně negativní reakcí jsem se setkala pouze v první věkové skupině (18-29 let), kde mi respondent jako první myšlenku uvedl „lidské vraky“. Jiné, sice ne tak, radikální, ale též bych je označila za negativní reakce, byly odpovědi v podobě staří líní lidé, tlačící se v prostředcích veřejné hromadné dopravy nebo nadávající dědek. V ostatních věkových kategoriích se objevily

těž reakce, které nebyly přímo pozitivní, ale jistě ne tak rázné, jako předchozí odpovědi. Byly to reakce v podobě netrpělivost a nervozita, které byly pátou nejčastější odpovědí u respondentů ve věku 30-39 let. Ve věkové kategorii 50-65 let se respondentům jako první myšlenka vybavila vnoučata, objevila se zde i odpověď strach. Domnívám se, že tato reakce souvisí s věkem, neboť respondenti z této věkové kategorie se již blíží do pozice, kdy budou sami označeni za seniory.

Otázka č. 5 měla zjistit, v jakém věku by dotazovaný označil člověka jako seniora. Názor respondentů na vymezení věku, kdy je člověk považován za seniora, se v jednotlivých věkových kategoriích nelišil. Dotazovaní v každé věkové kategorii odpovídali nejčastěji možností 65 let. Druhou nejčastější odpovědí byl věk 70 let, poté následoval věk 60 let. Možnost 80 let zvolil jediný respondent ze všech. Dotazovaný spadl do skupiny 40-49 let. Výsledek se shoduje s teoretickou částí, kde uvádím, že je v současné době za seniora považovaný 65letý jedinec.

Dotaz č. 6 měl zjistit, kde nejčastěji respondenti potkávají osoby seniorského věku. Ve věkové kategorii 18-29 let i 30-39 let byla nejčastější odpověď doma. Nejméně se respondenti z těchto věkových skupin setkávají s osobami seniorského věku v zaměstnání. Dotazovaní ve věku 40-49 let se nejčastěji setkávají se seniory v prostředcích veřejné hromadné dopravy, taktéž odpovídali respondenti z poslední věkové kategorie. Otevřenou možnost, kde mohl respondent uvést jiné místo, pokud by si nevybral z předložené nabídky, nezvolil žádný z respondentů.

Položka č. 7 navazovala na otázku č. 6, zajímalo mě, jak často přicházejí respondenti do osobního kontaktu se seniory. Respondenti z věkové kategorie 18-29 let a 30-39 let mi nejčastěji odpovídali možností velmi často. Tato odpověď jistě souvisí s předešlou odpovědí, kde dotazovaní do 40 let odpovídali, že se nejčastěji setkávají s osobami seniorského věku doma. U osob nad 40 let se již více objevovala odpověď málokdy, tak 1x za měsíc. Možnost, vůbec nepřicházím do osobního kontaktu se seniory, si nevybral ani jeden z respondentů.

V otázce č. 8 mě zajímalo, jaké zkušenosti mají respondenti s osobami seniorského věku. 31% respondentů ve věku od 18 do 29 let, uvedlo, že se seniory má spíše záporné zkušenosti a 16% uvedlo, že má zkušenosti záporné. Dotazované osoby

spadající do věkové kategorie 30-39 let mají se seniory spíše kladné zkušenosti (32%), avšak není to tak jednoznačné, neboť 27% respondentů z této věkové skupiny má se seniory spíše záporné zkušenosti. U osob nad 40 let je z výsledků patrné, že se seniory mají spíše kladné nebo kladné zkušenosti. Ani jeden z respondentů nad 50 let neuvedl, že by měl se seniory záporné zkušenosti.

Otázka č. 9 a č. 10 navazovala na předešlý dotaz, chtěla jsem zjistit, jakou nejlepší a jakou nejhorší zkušenost respondenti s osobami seniorského věku mají. Obě otázky byly ve formě polouzavřené. V prvních dvou skupinách považovali respondenti za nejlepší zkušenost se seniory jejich vlídnost a ochotu. V kategorii 18-29 let bylo nejvíce respondentů, kteří uvedli, že nemají s osobami seniorského věku žádné dobré zkušenosti. Naopak v poslední věkové kategorii možnost žádná nejlepší zkušenost ne zvolil, ani jeden respondent. V obou kategoriích nad 40 let měla převahu odpověď moudrost a zkušenost. Ani jeden z těchto respondentů neoznačil za nejlepší zkušenost seniora jako zdroj financí. Otevřenou možnost v této otázce využili až respondenti ve věku 30 let a výše. Uváděli jako další nejlepší zkušenosti se seniory vděčnost, pokoru, stálou chuť do života a vitalitu. Stěžování si jako nejhorší zkušenost uváděly osoby od 18 do 29 let. Věkové kategorie nad 30 let uváděly jako nejhorší zkušenost se seniory nervozitu.

V otázce č. 11 mě zajímalo, jakými vlastnostmi by dotazovaný charakterizoval seniora. Byla jsem zvědavá, zda budou převažovat negativní či pozitivní vlastnosti. Z výsledků je patrné, že osoby do 40 let označovaly seniory spíše negativními vlastnostmi. Dotazovaní nad 40 let již seniory spojovali s kladnějšími vlastnostmi jako moudrý a zkušený.

V otázce č. 12 jsem se respondentů ptala, zda se domnívají, že v současné době je hodně seniorů, kteří pobírají starobní důchod a zároveň jsou zaměstnáni. Respondenti ani z jedné věkové kategorie si nemyslí, že je v současné době hodně seniorů, kteří pobírají starobní důchod a zároveň jsou zaměstnáni. V ostatních věkových kategoriích se k možnosti spíše ne přiklánělo v průměru 50% respondentů. Přičemž dle údajů Českého statistického úřadu pracovalo v prvních třech čtvrtletí minulého roku 156 800 osob pobírající starobní důchod. Podle statistiků, pracuje každý druhý starobní

důchodce na částečný úvazek. „*To je více než podíl částečných úvazků ve skupině všech zaměstnaných osob.*“ Nejvíce pracujících v důchodovém věku jsou osoby s vysokoškolským vzděláním. Nejvíce zaměstnaných seniorů můžeme nalézt v Praze, Středočeském, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji (26).

V otázce č. 13 respondenti měli odpovědět jaké příčiny, podle nich vedou seniory pracovat i v penzi. V první věkové kategorii, tedy 18-29 let se 61% dotazovaných domnívalo, že je to následek nedostatku financí na pokrytí potřeb, které senior má. Ta samá odpověď měla převahu i v následující věkové kategorii, kde tuto příčinu uvedlo 58% dotazovaných. V dalších dvou taktéž příčina nedostatku financí převažovala, avšak již ne tak jednoznačně. V každé věkové skupině se na této odpovědi shodlo 38% dotazovaných.

Otázka č. 14 měla zjistit názor veřejnosti, zda se domnívají, že by senioři, v případě pobírání starobního důchodu měli zároveň pracovat. V jednotlivých věkových kategoriích měli převahu odpovědi spíše ne nebo ne. I přesto, že se v předešlé otázce respondenti domnívali, že příčina, která může vést seniory zůstat zaměstnanci i v penzi je nedostatek finančních prostředků a že průměrný starobní důchod, který k 31.10.2011 činil 10 539 Kč nepostačuje na pokrytí potřeb seniora.

Průměrná výše starobního důchodu byla předmětem otázky č. 17. Podle novějšího údaje, který uvedla Česká správa sociálního zabezpečení ve své tiskové zprávě 3. 2. 2012, činí průměrný starobní důchod 10 552 Kč. Nemyslím si, že tato změna by výrazně ovlivnila mínění respondentů.

Domnívám se, že důvodem takového výsledku je, že lidé vnímají starobní důchod jako odměnu od státu za vykonanou letitou práci do dosažení důchodového věku, kterou člověk prospěl i společnosti. Avšak výše starobního důchodu u většiny lidí nedosahuje takové částky, aby si člověk mohl užít spokojený a klidný život v penzi.

V otázce č. 15 mě zajímalo, jaká pozitiva spatřují respondenti u zaměstnanců v seniorském věku. Respondenti z jednotlivých věkových kategorií se v rámci nabídnutých možností shodli, že přínos zaměstnanců v důchodovém věku jsou jejich zkušenosti. Mimo nabídnutých možností respondenti uváděli časovou pružnost. Někteří

dotazovaní též uvedli, že je tak možné zabránit sociálnímu vyčlenění seniora ze společnosti.

V následující otázce mě zajímalo, jaká negativa dotazované osoby vidí u zaměstnaných seniorů. Osobně jsem předpokládala, že především u mladších věkových kategorií bude mít převahu odpověď, že zabírají pracovní místa lidem v produktivním věku. Avšak větší četnost jsem zaznamenala u možnosti pomalejší reakce. Respondenti také využívali otevřenou možnost této otázky, kde uváděli, že seniori se hůře učí novým věcem, především, co se dotýká práce a porozumění moderním technologiím. Jako zápor také spatřují nesoustředěnost a větší sklon k nervozitě. 46% respondentů ve věku 50-65 let je přesvědčeno, že zaměstnanci v seniorském věku žádné záporny nemají. Myslím si, že to opět souvisí s věkem, neboť tyto dotazovaní se již blíží do období, kdy budou patřit do skupiny seniorů.

V otázce č. 18 jsem chtěla zjistit, zda respondenti považují seniory za přítěž společnosti. Odpověď ano měla převahu u osob, které spadaly do věkových skupin 18-29 let a 30-39 let. Naopak respondenti ze čtvrté věkové kategorie (50-65 let) možnost ano nezvolili ani v jednom případě, 64% z této věkové kategorie si nemyslí, že by seniori byli pro společnost přítěží. Jak jsem již uváděla, domnívám se, že tyto rozdíly v mínění jsou způsobeny s postupujícím věkem respondentů. Čím více se člověk věkově přibližuje k etapě stáří, tím kladněji na stáří pohlíží.

Otázky č. 19 a č. 20 souvisely s ageismem a diskriminací seniorů. Chtěla jsem zjistit, zda má společnost v povědomí pojem ageismus. Dle získaných dat počet respondentů, kteří se s tímto pojmem setkali, převažoval v prvních dvou věkových kategoriích. U dotazovaných nad 40 let, měl podíl osob, které se s tímto pojmem nesetkali, převahu. Avšak respondenti, kteří se s diskriminací seniorů setkali, měli převahu již ve všech věkových kategoriích, v průměru se jednalo o 57% všech dotazovaných. Domnívám se, že výsledek, který ukazoval, že se více jak 50% respondentů z každé věkové kategorie setkalo s diskriminací seniorů, je alarmující.

Na dvě následující otázky odpovídali pouze ti respondenti, kteří odpověděli, že se již s nějakým projevem diskriminace seniorů setkali. Zajímalo mě, na jaké konkrétní projevy diskriminace dotazovaní narazili a kde. Není překvapující, že osoby ve věku

18-29 let, ale i 30-39 let, nejčastěji zaznamenávají prvky diskriminace na internetu. Tento fakt jistě souvisí s oblíbeností sociálních sítí, která je mezi mládeží v dnešní době patrná. Již v teoretické části jsem uváděla příklad založení skupiny na sociální síti, která měla za cíl zesměšnit seniory. Pouze u zesměšnění ale nezůstalo, neboť někteří fanoušci této skupiny se pustili do diskuze, která obsahovala urážlivé, někdy až vulgární narážky na osoby seniorského věku.

Osoby nad 40 let uváděly nejčastěji prostředky veřejné hromadné dopravy a neuvolnění místa, pokud přistoupí senior. Na pomyslném druhém místě se jako projev diskriminace u této skupiny umístily slovní urážky. Domnívám se, že odpověď slovní urážky úzce souvisí právě s odpovědí neuvolnění místa v prostředí veřejné hromadné dopravy. Z vlastní zkušenosti vím, že pokud přistoupí senior a sám požádá o uvolnění místa mladou osobu, zvláště v případě, kdy není sama a má jistou oporu ve svých známých, bývá to komentováno ze strany mladých slovními urážkami na adresu seniora. V otevřené možnosti, která byla k dispozici, spatřují také respondenti jako diskriminaci okrádání starších osob. Tento nešvar se v České republice v poslední době stal velmi populární, neboť z prostředků mediální komunikace se s případy okradení seniora můžeme setkat velmi často.

U respondentů nad 50 let se v otevřené možnosti, kterou měli v této otázce dotazovaní k dispozici, pro vyjádření vlastního názoru, objevila odpověď, že osoba narazila na diskriminaci, která byla směřována přímo na ni. Jako místo respondent uvedl zaměstnání.

Závěrečná otázka č. 23 potvrdila jen to, že v dnešní společnosti je uznáván kult mládí a stáří je ze společnosti vyčleňováno. V každé věkové kategorii převažovala odpověď ano, či spíše ano. Pokud bych vzala četnost odpovědi ne, tak se mi v průměru objevila pouze u 5 respondentů, což činí 2,5%. Reakce spíše ne, se z celkového počtu 197 respondentů objevila pouze u 14 respondentů, což se rovná přibližně 7%.

5.1 Odpovědi na předpokládané hypotézy

H1: Osoby do 30 let vnímají seniory a stáří negativně, poté se jejich vnímání mění ve smyslu tolerance.

Na základě otázky č. 11 a č. 18 jsem tuto hypotézu nepotvrdila. Osoby do 30 let sice seniory a stáří vnímají spíše negativně, avšak osoby nad 30 let se přiklání ke stejnému názoru. Z výsledků by se dalo určit, že ke stáří se tolerantněji staví až osoby nad 40 let.

H2: Jsou rozdíly mezi vnímáním stáří a seniorů mezi ženami a muži, a to nejen ve stejných věkových kategoriích, ale i obecně.

Tuto hypotézu jsem nepotvrdila. Dle získaných dat v rámci výzkumu jsem nezpozorovala, že by se názory ve vnímání stáří a seniorů výrazně lišily podle pohlaví.

H3: Současná společnost se chová k seniorům nepřátelsky.

Na základě odpovědí na otázku č. 20, kde výsledky ukazovaly, že zhruba přes 50% dotazovaných se již setkalo s nějakým projevem diskriminace seniorů, považuji tuto hypotézu za potvrzenou.

6 ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá vnímáním seniorů společností. Cílem práce bylo zmapovat rozdíly v názorech obyvatelstva od 18 do 65 let. Respondenti byli rozděleni do čtyř věkových skupin (18-29, 30-39, 40-49, 50-65 let). Chtěla jsem zjistit, zda se mezi jednotlivými věkovými skupinami liší názor na vymezení věku, kdy je člověk považován za seniora. Podle výsledků výzkumu považuje společnost obecně věk 65 let jako příhodný pro označení člověka nálepkou seniora.

Ze zjištěných výsledků vyplývá, že názor na finanční situaci seniorů se v jednotlivých věkových skupinách výrazně neodlišuje. Většina se domnívá, že průměrný starobní důchod nedosahuje takové částky, aby mohl senior pokrýt své potřeby. Tento důvod je společností spatřován, jako příčina proč zůstávají lidé i po dosažení důchodového věku v zaměstnání.

Na postavení seniorů ve společnosti se již názory s přibývajícím věkem respondentů mění. Lidé do 40 let vnímají seniory jako přítěž společnosti. Respondenti nad 40 let již častěji uvádějí, že seniory za přítěž společnosti nepovažují. U respondentů nad 50 let si 64% respondentů nemyslí, že by senioři byli pro společnost přítěží. Na základě získaných dat je zřejmé, že čím více se člověk blíží svým věkem do poslední vývojové etapy lidského života, má na stáří kladnější názor.

Dalším cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání stáří mezi ženami a muži. Dle získaných dat v rámci výzkumu jsem nezpozorovala, že by se názory lišily podle pohlaví.

Cílem práce též bylo zjistit, v jakých věkových kategoriích, lze zaznamenat prvky ageismu. Z výsledků je zřejmé, že prvky ageismu se objevovaly u věkové skupiny 18-29 let, již podle prvních asociací, které respondenty tohoto věku napadaly. Negativní reakce na stáří a seniory lze však zaznamenat i ve věkové kategorii 30-39 let. I přesto, že osoby nad 40 let se ke stáří již staví s větší tolerancí, na základě výsledků výzkumu je zřejmé, že podstatná část společnosti se staví k seniorům nepřátelsky.

7 SEZNAM LITERATURY

- 1) ABRMANOVÁ, A. *VNÍMÁNÍ SENIORŮ GENERACÍ VE VĚKU OD 15 DO 50 LET*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2011.
- 2) Česká správa sociálního zabezpečení. *Počet starobních důchodců meziročně vzrostl o 55 tisíc*. [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 31.10.2011 [cit. 2011-12-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/pocet-starobnich-duxodcu-mezirocne-vzrostl-o-55-tisic.htm>>.
- 3) Česká správa sociálního zabezpečení. *Počet všech důchodců meziročně vzrostl o 54 tisíc*. [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 3.2.2012 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2012/2012-02-03-pocet-vsech-duxodcu-mezirocne-vzrostl-o-54-tisic.htm>>.
- 4) Česká správa sociálního zabezpečení. *Starobní důchody*. [online]. Praha : Česká správa sociálního zabezpečení, 29.12.2011 [cit. 2012-4-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/duxodove-pojisteni/davky/starobni-duxody.htm>>.
- 5) ĎOUBAL, S. *Teoretická gerontologie*. Praha: Karolinum, 1997. s. 5-8. ISBN 80-7184-481-0.
- 6) HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 365 s. ISBN 978-80-87109-199.
- 7) HOLMEROVÁ, I., JURAŠKOVÁ, B., ZIKMUNDOVÁ, B. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. Praha: GEMA, 2002. s. 18-19
- 8) IDNES.cz. *Mládež si na internetu vybíjí zlost na důchodcích. Hrozí válka generací?*. [online]. 13.4.2010 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z WWW:

<[http://zpravy.idnes.cz/mladez-si-na-internetu-vybiji-zlost-na-duchodcich-hrozi-
valka-generaci-1zl-/domaci.aspx?c=A100412_203042_domaci_vel](http://zpravy.idnes.cz/mladez-si-na-internetu-vybiji-zlost-na-duchodcich-hrozi-
valka-generaci-1zl-/domaci.aspx?c=A100412_203042_domaci_vel)>.

- 9) IDNES.cz. *Proč jsou důchodci pod palbou? Mládež o nich ví čím dál méně.* [online]. 26.4.2010 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z WWW:<http://zpravy.idnes.cz/proc-jsou-duchodci-pod-palbou-mladez-o-nich-vi-cim-dal-mene-pmd-/domaci.aspx?c=A100426_102545_domaci_jw>.
- 10) KAHOUN, V. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Triton, 2009. s. 226-236. ISBN 978-80-7387-346-2.
- 11) KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z., VODÁKOVÁ, A. *Demografie (nejen) pro demografy*. 3. přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. s. 223-225. ISBN 978-807-4190-124.
- 12) KALVACH, Z. *Geriatric a gerontologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. 861 s. ISBN 80-247-0548-6.
- 13) KALVACH, Z., a kol. *Úvod do gerontologie a geriatric: integrovaný text pro interdisciplinární studium*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1997, s. 24-25. ISBN 80-7184-366-0.
- 14) KLUFOVÁ, R. *Základy demografie*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, 2008. s. 9-10. ISBN 978-80-7394-125-3.
- 15) KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2000. s. 149. ISBN 80-7204-156-8.
- 16) KŘIVOHLAVÝ, J. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 141 s. ISBN 978-80-247-3604-4.
- 17) LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2007. 352 s. ISBN 80-247-1284-9.

- 18) Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012 (Kvalita života ve stáří)* [online]. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 01.08.2008 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5045>>.
- 19) PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. 136 s. ISBN 80-201-0076-8.
- 20) PACOVSKÝ, V., HEŘMANOVÁ, H. *Gerontologie*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1981. s. 13-15.
- 21) PICHAUD, C., THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 160 s. ISBN 80-7178-184-3.
- 22) RABUŠIC, L. *Česká společnost stárne*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 192 s. ISBN 80-210-1155-6.
- 23) ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
- 24) TOŠNEROVÁ, T. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří*. 1. vyd. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. 45 s. ISBN 80-238-9506-0.
- 25) TOŠNEROVÁ, T. *Jak si vychutnat seniorská léta*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2009. 239 s. ISBN 978-80-251-2104-7.
- 26) TÝDEN.CZ. *V Česku pracuje čtvrt milionu důchodců, nejvíce v Praze*. 3.2.2012 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/v-cesku-pracuje-ctvrt-milionu-duchodcu-nejvice-v-praze_224354.html>.
- 27) VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

- 28) VIDOVIČOVÁ, L. Ageismus- seriál o věkové diskriminace v ČR (druhý díl). Příčiny ageismu a věkové diskriminace. *Odborný časopis sociální služby*. 2011, roč. XIII, č. 4, s. 18-19. ISSN 1803-7348.
- 29) VIDOVIČOVÁ, L. *O ageismu* [online]. Ageismus.cz, cop. 2006 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.ageismus.cz/?m=2&lang=cz>>.
- 30) VIDOVIČOVÁ, L. *Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 111-126. ISBN 978-80-210-4627-6.
- 31) VOHRALÍKOVÁ, L., RABUŠIC, L. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. 1. vyd. Praha: VUPSV, 2004. 90 s.
- 32) Zákon č. 155/1995 Sb., O důchodovém pojištění v platném znění.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Senior

Život

Stáří

Věk

Ageismus

Stárnutí

Společnost

Důchod

9 SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA I.

Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936-1977

PŘÍLOHA II.

Dotazník

PŘÍLOHA I.

Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936-1977

Rok	Důchodový věk činí u						
	žen s počtem vychovaných dětí						
	mužů					3.4	5 a více
		0	1	2			
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r	
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r	
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r	
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r	
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r	
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r	
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r	
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m	
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m	
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r	
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r	
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r	
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m	
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m	
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m	
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	

1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63+2mr	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení (<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>)

PŘÍLOHA II.

Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a obracím se na Vás s krátkým dotazníkem, jehož cílem je zjistit, jak jsou senioři vnímáni současnou společností. Výsledky budou použity do mé bakalářské práce, na níž pracuji.

Dotazník je **anonymní**, Vaše odpovědi budou použity pouze pro účel výzkumu. V případě, že by se k Vám tento dotazník dostal vícekrát, prosím, vyplňte ho pouze jednou.

Děkuji Vám za Váš čas.

Libuše Šandová

1. Jste:

- a) muž
- b) žena

2. Váš věk:

- a) 18-29
- b) 30-39
- c) 40-49
- d) 50-65

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní vzdělání
- b) středoškolské vzdělání bez maturity/vyučen
- c) středoškolské vzdělání s maturitou
- d) vyšší odborné vzdělání
- e) vysokoškolské vzdělání

4. Jaká první myšlenka Vás napadne, když se řekne **senior?**

5. Ve kterém věku byste označil(a) člověka pojmem senior:

- a) od 60
- b) od 65
- c) od 70
- d) od 75
- e) od 80

6. Kde nejčastěji potkáváte osoby seniorského věku?

- a) doma
 - b) v zaměstnání
 - c) na ulici
 - d) v obchodě
 - e) v prostředcích veřejné hromadné dopravy
 - f) jiné prostředí (prosím, vypište)
-

7. Jak často přicházíte se seniory do osobního kontaktu?

- a) velmi často (skoro každý den)
- b) často (1x týdně)
- c) málokdy (1x za měsíc)
- d) vůbec

8. Jaké máte se seniory zkušenosti?

- a) kladné
- b) spíše kladné
- c) spíše záporné
- d) záporné

9. Jaká je Vaše nejlepší zkušenost se seniory?

- a) vlídnost a ochota
 - b) pracovitost
 - c) spolehlivost
 - d) zdroj financí
 - e) jeho moudrost a zkušenost
 - f) žádná nejlepší zkušenost
 - g) jiná nejlepší zkušenost (prosím, vypište)
-

10. Jaká je Vaše nejhorší zkušenost se seniory?

- a) nervozita
 - b) hrubost
 - c) stěžování si
 - d) pesimismus
 - e) nedůvěřivost
 - f) nemoc a s tím spojená nesoběstačnost
 - g) žádná nejhorší zkušenost
 - h) jiná nejhorší zkušenost (prosím, vypište)
-

11. Jakými vlastnostmi byste charakterizoval(a) seniory? (můžete uvést více možností)

- a) starý
- b) moudrý
- c) laskavý
- d) pracovitý
- e) důvěřivý
- f) zbrklý
- g) skeptický

- h) podrážděný
 - i) hrubý
 - j) jiné vlastnosti (prosím, vypište)
-

12. Myslíte si, že je v dnešní společnosti hodně seniorů, kteří pobírají starobní důchod a zároveň docházejí do zaměstnání?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

13. Proč si myslíte, že lidé v seniorském věku docházejí do zaměstnání?

- a) nedostatek finančních prostředků na pokrytí potřeb
- b) snaha o zachování si aktivity a vitality
- c) zaměstnání je zároveň jejich zálibou

14. Domníváte se, že by lidé, kteří pobírají starobní důchod, měli současně pracovat?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

15. Jaká pozitiva mají zaměstnanci v seniorském věku? (můžete uvést více možností)

- a) zkušenosti
- b) nadhled
- c) spolehlivost
- d) pracovitost

- e) žádná pozitiva
 - f) jiná pozitiva (prosím, vypište)
-

16. Jaké zápory mají zaměstnanci v seniorském věku? (můžete uvést více možností)

- a) zabírají pracovní místa lidem v produktivním věku
 - b) pomalejší reakce
 - c) zapomnětlivost
 - d) žádné zápory
 - e) jiné zápory (prosím, vypište)
-

17. Domníváte se, že průměrný starobní důchod (10 539 Kč) stačí na pokrytí finančních potřeb seniora?

- a) ano
- b) ne

18. V současné době jsou senioři prezentováni jako přítěž společnosti, myslíte si to i Vy?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

19. Setkal(a) jste se s pojmem **ageismus?**

- a) ano
- b) ne

20. Setkal(a) jste se s diskriminací seniorů?

- a) ano
- b) ne

Pokud jste odpověděl(a) možností **b)**, pokračujte otázkou **23**.

21. S jakými projevy diskriminace seniorů jste se setkal(a)? (můžete uvést více možností)

- a) výsměch
 - b) slovní urážky
 - c) neuvolnění místa v prostředku veřejné hromadné dopravy
 - d) jiné projevy (prosím, vypište)
-

22. Kde jste se s diskriminací seniorů setkal(a)? (můžete uvést více možností)

- a) na internetu
 - b) v televizi
 - c) v prostředcích veřejné hromadné dopravy
 - d) na ulici
 - e) v obchodě
 - f) v zaměstnání
 - g) jiné místo (prosím, vypište)
-

23. Domníváte se, že je v dnešní společnosti upřednostňováno mládí?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne